Bakalářská práce

2014 Michaela Živnůstková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

RUDOLF MAYER

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dalibor Tureček, CSc.

Autor práce: Michaela Živnůstková
Studijní obor: Historie – Bohemistika
Ročník: 3.

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1995 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby tou též elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce a záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 18. dubna 2014 …….

Michaela Živnůstková

Poděkování

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce panu prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, CSc., za odborné vedení, cenné rady, ochotu a čas, který mi věnoval. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině, která mi byla oporou po celou dobu vypracovávání mé bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá osobností a dílem Rudolfa Mayera. V první části je pozornost věnována autorovi a recepci na jeho tvorbu představenou v dobových časopisech a novinách od úmrtí básníka do roku 1945. Ve druhé části je jeho dílo zkoumáno z hlediska literární diskurzivity k subjektivnímu romantismu.

Klíčová slova

Rudolf Mayer, poezie, romantismus, subjektivní romantismus, ohlasy na dílo, rozbor díla

Annotation

The bachelor thesis deals with the life and work of Rudolf Mayer. In the first part, attention is given to the author and the reception of his work presented in period magazines and newspapers from the poet´s death in 1945. During the second part of his work is examined in terms of literary discursivity the subjective romanticism.

Keywords

Rudolf Mayer, romanticism, subjective romanticism, poetry, the response to the work, analysis of the work

Obsah

1 Úvod ... 9

2 Rudolf Mayer ... 10

2.1 Díla o Rudolfu Mayerovi ... 12

3 Dílo Rudolfa Mayera ... 13

3.1 Poezie ... 13

3.2 Próza ... 15

4 Ohlasy Mayerovy tvorby ... 16

4.1 Grafické zpracování odkazů ... 17

4.2 Nekrolog ... 18

4.3 Ohlasy na osobnost Rudolfa Mayera ... 18

4.4 Ohlasy na tvorbu Rudolfa Mayera ... 19

5 Romantismus ... 22

5.1 Subjektivní romantismus ... 22

6 Motivická analýza a rozbor básnické tvorby Rudolfa Mayera ... 24

6.1 Umělecko-jazykové prostředky básnické sbírky ... 24

6.2 V poledne ... 29

6.3 Příroda ... 32

6.4 Žena ... 37

6.5 Láska a nenávist ... 38

6.6 Bolest ... 41

6.7 Rozpor mezi snem a skutečností ... 42

6.8 Vlastenecké a historické náměty ... 42

7 Závěr ... 44

8 Použitá literatura ... 46

9 Seznam příloh 49

10 Přílohy I

1 Úvod

Rudolf Mayer nepatří k známým autorům českého romantismu. Je to dáno několika faktory. Jedním z nich je jeho předčasný odchod, kdy v necelých dvaceti osmi letech zemřel na plicní chorobu a nebylo mu tak umožněno naplno rozvinout svůj talent, jak se to podařilo jeho předchůdci Karlu Hynku Máchovi. Druhým je pak zastínění jeho vrstevníky, především Janem Nerudou nebo Vítězslavem Hálkem. Přesto se Mayerova tvorba jeví, nejen pro čtenáře, ale i literární vědce, jako velmi zajímavá a inspirující.

V první části bude zmíněn autorův život, který velmi výrazně a zásadně ovlivnil jeho pozdější tvorbu. Byl to především nepodařený milostný vztah s Emilií Wollnerovou, jemuž nepřáli rodiče slečny. Budeme se snažit v básníkově životě nalézt další momenty, které ho mohly inspirovat v jeho tvorbě. Pro rekonstrukci Mayerova života budeme používat především monografii od Oldřicha Hartla a studii Jana Vojtěcha Sedláka uveřejněnou v Časopise Musea Království českého z let 1915 a 1916. Součástí první části bude i kratičká zmínka o dílech jiných autorů, které byly inspirovány životem tohoto subjektivního romantika. Nesmí zde chybět ani podrobnější informace o Mayerových tvůrčích začátcích a o jeho kompletní tvorbě. Zvláštní kapitola bude vymezena i dobovým periodickým ohlasům na osobnost i tvorbu počínající básníkovou smrtí a konče rokem 1945.

Ve druhé části čtenářům blíže představíme romantismus, konkrétně pak subjektivní romantismus, jehož významným představitel Mayer byl. Hlavní pasáží bakalářské práce bude pak kapitola věnující se rozboru jazykově-uměleckých prostředků, především pak motivické analýze prvků v básních charakteristických pro subjektivní větev romantismu. Rozbor a analýza bude provedena na základě prostudování knižní sbírky *Rudolf Mayer Básně* z roku 1937, kterou editoval Jožka V. Váňa. Samostatná pozornost bude věnována jeho nejznámější baladě *V poledne*, jež bývá řazena mezi první básně se sociální tématikou u nás. Nebude opominuto ani vyhledání subjektivně romantických motivů v této baladě.

2 Rudolf Mayer[1]

Rudolf Mayer se narodil 13. října 1837 v Nové Hospodě u Skrančic, v domě číslo popisném šestnáct, jako druhorozený syn otci Janu Petrovi Mayerovi a matce Anně rozené Pleningerové z Kolínce. Téhož dne byl i pokřtěn a dostal druhé jméno Jetrich, jak dokládá pod tímto odstavcem citovaný matriční zápis.

„Dne 13. října narozen a 13. října 1837 pokřtěno dítě z č. 16 Rudolf Jetrich Mayer …“[2]

Celkem pocházel ze šesti dětí. Měl staršího bratra Hynka Matěje, dvě mladší sestry Annu Mathildu a Alžbětu a dva nejmladší bratry Augustina Matěje a Matěje, kteří zemřeli krátce po narození na psotník.[3] Od svých šesti let Mayer začal docházet do jednotřídky v Zamlekově, později navštěvoval spolu se svým bratrem školu v Plánici, kde se učil především němčinu. V deseti letech byl úspěšně přijat na německé gymnázium do Klatov, na kterém se seznámil se svým životním přítelem Ludevítem Procházkou. Zdejší škola měla ve své knihovně sbírku českých knih, které byly postupně doplňovány, dále odebírala časopis Lumír. Zde se poprvé Mayer blíže seznámil s českou literaturou.

V roce 1850 náhle ztratil otce, který zemřel na zápal plic. O tři roky později přišel i o matku a ve svých šestnácti letech se stal Mayer sirotkem. S podporou příbuzných, především díky vídeňskému strýci Ondřeji Pleningerovi,[4] mohl pokračovat ve studiu. Na gymnáziu měl možnost naučit se francouzsky. Také docházel do rodiny bohatého měšťana Wollnera, kde se francouzsky hovořilo. Zde se setkal se svou první láskou Emilií Wollnerovou. Rodina však štěstí nepřála a našla Emilii vhodnější partii. Pro Mayera byla tato nešťastná láska inspirací v jeho pozdějších dílech. Ve škole patřil

[1] Zpracováno na základě studií:

HARTL, Oldřich, Rudolf Mayer, Praha 1978, s. 15-83.

Jan Vojtěch SEDLÁK, Rudolf Mayer, jeho život a dílo, Časopis Musea Království českého 89, 1915, s. 34-47.

[2] POLÁK, Karel – KRISTEN, Zdeněk, Rod básníka Rudolfa Mayera, Časopis rodopisné společnosti československé v Praze 7/8, 1935, s. 69.

[3] Psotník – neboli božec, zastaralý název choroby uváděný jako příčina úmrtí u malých dětí. Jednalo se o křeče spojené s bezvědomím. Způsobené nedostatkem vápníku, popř. hořčíku. Psotník[online], poslední aktualizace 14. 10. 2012 08:11 [cit. 25. 2. 2014], Wikipedie. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Psotn%C3%ADk.

[4] Ondřej Pleninger – lékař v Tereziánu ve Vídni, Mayerův kmotr, bratr z matčiny strany.

k lepším studentům. Ročníky i maturitní zkoušku, kterou vykonal v roce 1855, zakončoval s vyznamenáním.

Poté na přání strýce Pleningera odjel studovat práva do Vídně. Bydlel ve šlechtickém vychovatelském ústavu Terezianeum. Veškeré výlohy spojené s pobytem a studiem ve Vídni platil strýc, přesto chodil Mayer doučovat a část vydělaných peněz mu musel odevzdávat. Mezi Mayerem a jeho strýcem, který básníkovi v ničem nevyhověl, omezoval ho v básnické tvorbě a snažil se o převýchovu českého vlastence, propukaly nejvážnější spory. Ve Vídni vydržel pouhé čtyři semestry. Měl zde sice zajištěné ubytování a fyzicky nijak nestrádal, ale chybělo mu české prostředí, česká řeč a obecně celá česká kultura.

S vyznamenáním složil Mayer státní zkoušku z dějin práva a odjel na prázdniny zpět do Čech. V létě se vydal na pouť po Šumavě, odkud máme dochované i dva zápisy. Jeden z Černého jezera a druhý z nejvyšší Stěny jezerní. Po prázdninách se rozhodl pokračovat ve studiu práv na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Zde ho, oproti Vídni, ale rodina nepodporovala a musel se spolehnout sám na sebe. Strýc o něm nechtěl slyšet. Přivydělával si kondicemi, ale přesto žil velmi chudě a často neměl kde spát ani co jíst. O Vánocích v roce 1857 se seznámil se svými vrstevníky a nadějnými spisovateli Janem Nerudou a Vítězslavem Hálkem, se kterými později spolupracoval na almanachu Máj. V Praze navázal také přátelství s Josefem Durdíkem, se kterým jeden čas i bydlel. Svěřil se mu se svou představou budoucnosti – měl touhu se stát vysokoškolským učitelem a docentem římského práva.

Po úspěšném dokončení studií pracoval jako koncipient v Praze u JUDr. Bělského, ale v roce 1864 onemocněl a odjel z Prahy. Na čas se stal vychovatelem v rodině Wagnerů v Žirči u Dvora Králové. Pak pracoval jako koncipient u notáře Arnolda ve Strakonicích a u JUDr. Alemana v Příbrami. K doktoru Alemanovi se chtěl poté, co dosáhne doktorátu, vrátit. S finanční pomocí přátel složil v roce 1864 rigorózní zkoušky, dosáhl titulu doktora práv a 30. července byl promován.

Na radu lékařů se však do zaměstnání nevrátil a zotavoval se u příbuzných. Nejprve odjel za tetou kořenářkou do Horažďovic, poté k sestře Matyldě do Loučimi u Kdyně. Na jaře v roce 1865 navštívil svou nejmladší sestru Alžbětu v Oselci u Nepomuka. Protože svůj osud tušil, rozjel se rozloučit na Novou Hospodu, kde již žila

jen jeho švagrová Kateřina.[5] V červnu se vrátil zpět k milované sestře Matyldě. Jeho zdravotní stav se stále zhoršoval, lékaři ani léky nepomohli a po šesti týdnech 12. srpna 1865 zemřel na tuberkulózu.

Zárodek choroby nesl po svých předcích. Jeho otec zemřel na zápal plic a babička Anna Pohanková na tuberkulózu. Pohřben byl o dva dny později na malém hřbitově v Loučimi u kostelní zdi. Z okruhu jeho pražských přátel nikdo nepřijel. O úmrtí se můžeme dočíst na níže uvedeném matričním zápise.

„Pan Rudolf Mayer, doktor práv, toho času zde u své sestry se zdržující, manž. syn † Jana Mayera, majitele Nové Hospody k obci Skráńčice přináležejíce, okr. Plánického, a matky † Anny roz. Pleninger, zemřel dne 12. srpna 1865 v Loučimi čís. 25 ve věku 28 let na vysušení trubic. Pohřben byl dne 15. srpna 1865 na farním hřbitově od P. Jana Kličky, faráře. Zaopatřen od P. Jana Černýho, kooperátora z Předslavě.“[6]

2.1 Díla o Rudolfu Mayerovi

Básníkovým životním osudem se inspirovali autoři jako Josef Hais Týnecký, který napsal v roce 1939 dvoudílný román *Světla*, a Marie Biskupová v románě *Nezahyne moje láska: obrázky ze života* z roku 1941. Oba romány obsahují prvky básníkova milostného života a jeho osudu.

Práci *O básníku Rudolfu Mayerovi* vydal v roce 1923 Jan Vojtěch Sedlák. Karel Polák publikoval v roce 1937 knihu *Rudolf Mayer Rod – Život – Dílo – Tradice* a tentýž rok vyšla práce Alexandra Berndorfa pod názvem *Památce básníka JUDr. Rudolfa Mayera*. František Buriánek uveřejnil v roce 1965 práci *Básník Rudolf Mayer.* Doposud naposledy byla vydána monografie o Rudolfu Mayerovi v roce 1978 Oldřichem Hartlem. Výraznou syntézu ke stému výročí narození uveřejnili v Časopise rodopisné společnosti československé v Praze v roce 1937 Karel Polák a Zdeněk Kristen, kteří zmapovali *Rod básníka Rudolfa Mayera.*

[5] Kateřina byla dcera Josefa Leváčka, mlynáře v Kokořově. Její manžel Hynek (bratr Rudolfa Mayera) zemřel v roce 1862.

[6] POLÁK, K. – KRISTEN, Z., Rod básníka, s. 72.

3 Dílo Rudolfa Mayera

Rudolf Mayer byl tvůrčím básníkem na přelomu padesátých a šedesátých let 19. století, především léta 1858 – 1862 byla vrcholem jeho básnické tvorby. Byl velkým vlastencem a řadíme ho ke skupině Májovců. Na tvorbu Rudolfa Mayera působil vliv lorda George Gordona Byrona, Nikolause Lenaua a Heinricha Heina, ale nejvýrazněji byl ovlivněn jak životem, tak dílem Karla Hynka Máchy. Se svým předchůdcem a vzorem K. H. Máchou si je Mayer podobný nejen osudem a poezií, ale i vzhledem, jak dokládá následující citace.

„Rudolf Mayer, bledolící, černovlasý krasavec, jenž elegantním oblekem svým zakrýval nouzi, kterou zažehnával úmornými kondicemi a duchaplným, ušlechtilým, zdánlivě veselým hovorem kryl hlubokou melancholii rodilých souchotinám.“[7]

Bohužel svým brzkým odchodem nemohl předvést vše ze svého talentu. Přesto ho jako významného umělce viděl například Jan Neruda, který o něm napsal:

„Mayer byl z nejnadanějších spisovatelů českých, které jsem poznal.“[8]

3.1 Poezie

Žádnou ze svých poezií nevydal za svého života knižně, pouze některé básně otiskl v dobových časopisech a novinách. První Mayerovy básnické pokusy byly z let, kdy ještě navštěvoval gymnázium. Mezi jeho prvotiny patří skladby z roku 1854 jako jsou *Má duše hořem sklíčená, Nemluví a nežaluje, Nade modrou nad lesinou* a *Tak jsi milá dědinečko*. Ačkoliv se jedná o Mayerovu prvotinu, nalézáme zde jeho typický motiv lásky a rodné přírody.

První verše, které otiskl, byly *Stíny večerní* v beletristickém týdeníku Lumír z 15. dubna 1858 u Ferdinanda Břetislava Mikovce. Tentýž rok na počátku května vyšel u Dominika první ročník almanachu Máj, na kterém se podílela mladá generace autorů hlásících se k odkazu K. H. Máchy. Na tomto vydání spolupracoval také Rudolf Mayer a otiskl zde svou tvorbu; konkrétně lyrické verše *Znělky noční* a *Písně v Bouři* a epickou báseň *Věčnost*. 21. října 1858 poté publikoval v Daliboru lyrickoepickou báseň *Houslista*. V prvním čísle týdeníku Humoristických listů vyšly básně *Manům*

[7] VLČEK, Jaroslav, Z počátků naší literatury moderní, Lumír 36, 1908, č. 8, s. 359.

[8] Národní listy, 19. 8. 1865.

Rubešovým a *Zapomeň*. Ve druhém ročníku almanachu Máj na rok 1859 představil Mayer milostnou skladbu *Nešťastné přítelkyni*, dále první část vlasteneckých veršů *Ze Šumavy*[9] a pod souhrnným názvem *Písně* tři krátké básně, a to *Hvězda lásky padala, Věřil jsem* a *Ba je tu v světě radostí*. Další báseň z cyklu *Písně*, tentokráte *Ba jen ty naše oči* uveřejnil tentýž rok v týdeníku Dalibor. Většina *Písní* zůstala v rukopisné podobě, dohromady jich bylo přes tři desítky a souborně byly vydány až editory Mayerova díla. V roce 1861 vyšla v Nerudových Obrazech života báseň *Pravý Čech*, kterou později zhudebnil Ludevít Procházka. Mayerova nejslavnější sociální balada *V poledne* byla publikována ve čtvrtém ročníku almanachu Máj na rok 1862. Jednalo se také o poslední poezii, kterou vydal za svého života.

Další básně byly uveřejněny až po jeho smrti v časopise Květy z let 1865/1866, kde byly otištěny čtyři básně, a sice *Tobě, Znělka, Z ráje a Melodie*, a podruhé publikován cyklus *Stíny večerní*. V časopisu Paleček vyšla v roce 1866 báseň *Zavál vichr*. V Šumavanu v roce 1922 pak jeho veršovaný *Projev z Rábí*. Celkem napsal kolem osmdesáti básnických skladeb, které můžeme rozdělit do třech kategorií, na poezii přírodní, milostnou a vlasteneckou.

Poprvé byly básně Rudolfa Mayera jako souhrnné dílo vydány osm let po básníkově smrti v roce 1873, kdy je vydal Mayerův přítel Josef Durdík pod názvem *Básně Rudolfa Mayera*. O třicet let později v roce 1903 jeho dílo se stejnojmenným názvem přetiskl a doplnil o fragment lyricko-epické skladby Seffenussar, portrét a jeho podpis Antonín Klášterský. Poté dílo vydal Jan Vojtěch Sedlák v edici Novákova Stovka v roce 1927 s názvem *Dílo Rudolfa Mayera*. V roce 1937 jeho básně editoval Jožka V. Váňa pod názvem *Rudolf Mayer Básně*. Nejúplněji vydal Mayerovo dílo v roce 1950 ve čtyřicátém pátém svazku Naší klenotnice František Buriánek pod názvem *Rudolf Mayer*.

O jeho poezii se vyjádřili i přední čeští literáti jako Jan Neruda, který řekl: *„Není jich mnoho, obsahují ale mnoho“*[10] nebo Jaroslav Vrchlický, který napsal: *„Čísel poesie jeho jest málo, ale patří k nejlepším v novém básnictví českém.“*[11]

[9] První část veršů *Ze Šumavy* byla vydána v roce 1859, druhá a třetí nedokončená část zůstala v rukopise.

[10] Národní listy, 19. 8. 1865.

[11] Heslo Mayer Rudolf, in: Ottův slovník naučný, sv. XVI., Praha 1900, s. 1029.

3.2 Próza

Prozaická tvorba není pro jeho celkové dílo stěžejní a rozsáhlá, přesto v roce 1859 ve druhém ročníku almanachu Máj uveřejnil jedinou arabesku *Kaprice osudu*. Jedná se o lyrickou prózu inspirovanou hlubokou láskou dvou lidí, jež rozdělila nešťastná, ale i zbytečná oběť.

4 Ohlasy Mayerovy tvorby

Ohlasy na Mayerovu tvorbu nebo na něj samotného vznikaly v době po básníkově smrti a články na téma Rudolf Mayer jako mladý autor význačných romantických děl, jehož talent nemohl být naplno realizován, se objevují v letech jeho výročí narození, úmrtí a jako reakce na vydání jeho básnických sbírek. Vše zobrazujeme na grafu číslo jedna, kde je znázorněno knižní vydávání tvorby Rudolfa Mayera a dále zmínky o autorovi a jeho tvorbě v periodickém tisku. Graf číslo dva nám poté odpovídá na otázku četnosti reflexí v periodikách.

Od roku 1865, tedy od úmrtí autora, do roku 1945 zaznělo v novinovém a časopiseckém tisku dohromady čtyřicet sedmkrát jméno Rudolf Mayer. My v této kapitole budeme pracovat s celkem dvaceti šesti ohlasy, které se nám podařilo získat nejčastěji prostřednictvím digitální knihovny Kramerius nebo přes meziknihovní výpůjčku. Nejčastěji se články objevovaly v Lidových novinách, a to celkem pětkrát. Poté v regionálních novinách Šumavan, kde o Mayerovi psali čtyřikrát a v Časopisu Musea Království českého, v Národních listech a ve Věštníku Baarovy společnosti v Domažlicích vyšlo shodně po třech příspěvcích. V ostatním tisku byly články o básníkovi pouze jednou nebo dvakrát (viz graf číslo 3 v příloze práce).

V našich zkoumaných ohlasech se o Mayerovi a jeho tvorbě mluví vesměs kladně. Negativně vyznívá pouze jeden příspěvek autor literární úvahy ze září 1873 reagující na Durdíkovo první vydání monografie o básníku Rudolfu Mayerovi a vytýkající mu, *„že se tam staví doktorát tak okázale vedle spisovatelské libertinge. Jednak k spasení literárnímu myslím není doktorátu třeba, za druhé doktorát Mayera hlavně zabil a za třetí byl by nám i sobě Mayer prospěl více třeba jako literární libertin, než nám prospěl jako doktor.“*[12]

Vzhledem k charakteristické podobnosti ohlasů nebudeme dále pokračovat chronologicky, ale rozdělíme si je na dvě části, a to ohlasy na Rudolfa Mayera jako osobnost a ohlasy na jeho básnickou tvorbu. Dále budeme uvádět první publikovanou reakci po básníkově smrti, konkrétně nekrolog, který napsal Jan Neruda.

[12] Národní listy, 27. 9. 1873.

4.1 Grafické zpracování odkazů

Na grafu číslo jedna jsme chtěli znázornit souvislost mezi vydáváním básnických sbírek, monografií a životních výročí autora s vydáváním reflexí v periodickém tisku. Modře jsou na ose znázorněna vydání ohlasů v periodickém tisku a červeně pak knižní vydání sbírek Mayerových básní (roky 1873, 1903, 1927 a 1937). Vidíme, že při vydávání sbírky nebo monografie se nám zvyšuje i četnost vydávání článků v této době. Zároveň se počet příspěvků zvyšuje v době výročí autorova narození nebo úmrtí. Jde například o roky 1917 nebo 1937, kdy se slavilo sedmdesáté, respektive sté výročí od narození autora.

Graf číslo 1: Srovnání

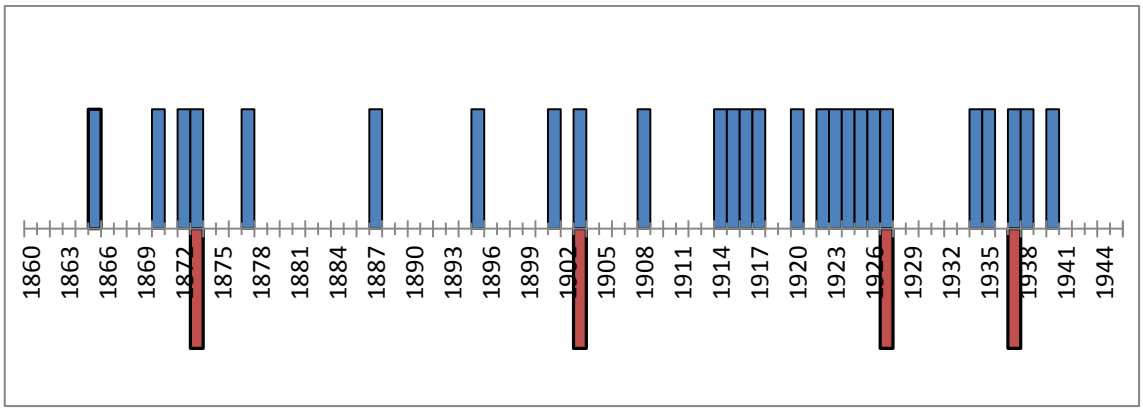

Graf číslo dva nám ukazuje četnost vydávání ohlasů na Rudolfa Mayera a jeho tvorbu v jednotlivých letech od roku 1865 po rok 1945. Nejčastěji se objevil jeden až dva články za rok. Naopak v letech kdy docházelo k vydání nějaké rozsáhlejší práce nebo oslavám výročí, jich vyšlo více. V roce 1937, kdy se slavilo sto let od narození básníka, bylo zveřejněno šestnáct novinových a časopiseckých příspěvků. Následně zájem opět upadá a následující rok vyjde pouze jeden ohlas, v roce 1940 vyjdou ohlasy dva.

Graf číslo 2: Četnost vydávaných ohlasů

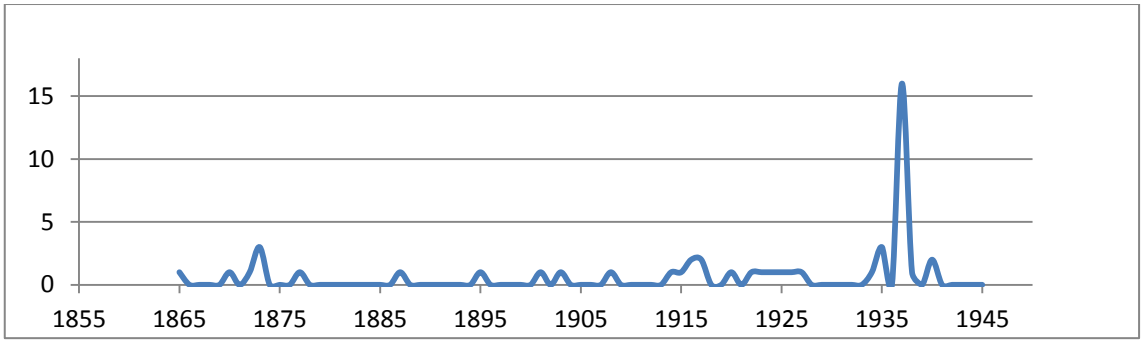

4.2 Nekrolog

První veřejně psanou formou o Rudolfovi Mayerovi jako básníkovi a osobnosti informovala významná persona českého uměleckého dění - Jan Neruda, který uveřejnil v pasáži *feuilleton*[13] v Národních listech týden po úmrtí básníka nekrolog, což *„…milá i ukrutná zároveň práce upravovati lůžko v paměti současníků…“*[14] a *„člověku je jako by sám sebe pochovával.“*[15] Vrátil se zde i k okamžiku, kdy se tito dva poznali a od té doby se Mayer stal *„přítelem neodlučitelným.“*[16] Byl zde charakterizován básníkův život, ve kterém *„… lásky nenašel, štěstí se mu nevzbudilo a on, naděje mladá, dřímá tam na západu vlasti … a nesou se vzdechy šumavských sosen.“*[17] Jan Neruda v nekrologu psal i o složitém vydávání almanachu Máj za rok 1858, ve kterém publikovali například Vítězslav Hálek nebo Adolf Heyduk, a který *„… reprezentuje také první ročník literární činnosti Mayerovy.“*[18] Básník se zde prezentoval *„tklivou jambickou báseň Věčnost,“*[19] dále některými ze *Znělek nočních* a *Písní v bouři*. Tvůrci a přispěvatelé do almanachu byli příjemně překvapeni, jakou hloubkou emocí a myšlenek se začínající literát uvedl. Celý nekrolog byl doprovázen úryvky Mayerových veršů, které článek činí emocionálně zabarveným a ještě více truchlivým.[20]

4.3 Ohlasy na osobnost Rudolfa Mayera

Kladný ohlas na Rudolfa Mayera vyšel v roce 1870 v týdeníku Květy, kde autor považoval básníka jako jednoho z nejnadanějších vůbec a závěr článku zakončil větou: *„Marný ten život ale přece nebyl!“*[21] O jeho nadání se zmínil také autor článku

[13] Fejeton z francouzštiny feuilleton, respektive feuille, v českém překladu lístek, který byl původně vkládán jako příloha do novin, později se objevil jako poznámka pod čarou. Fejeton[online], poslední aktualizace 10. 3. 2014 09:01 [cit. 19. 3. 2014], Wikipedie. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Fejeton.

[14] Národní listy, 19. 8. 1865.

[15] Tamtéž.

[16] Tamtéž.

[17] Tamtéž.

[18] Tamtéž.

[19] Tamtéž.

[20] Jan Neruda zakončil nekrolog poslední Mayerovou slokou z básně *Píseň v bouři*: *„Jak to divno na tom světě; /ptáček na listu má dosti -/a to srdce lidské nemá / kde se skrýt před losův zlosti!“* Tamtéž.

[21] ANONYM, Rudolf Mayer, Květy 5, 1870, č. 5, s. 38.

v Národních listech z roku 1873, který poznamenal: *„co se týče talentu poetického a vzdělání uměleckého, toho měl Mayer u vysoké míře.“*[22]

Alexandr Berndorf v Literárních novinách z let 1934/1935 napsal, že je jméno Rudolfa Mayera uváděno velmi často jako jméno *„poety i vlastence zvlášť nadaného, schopného a významného, jemuž přisuzována byla skvělá budoucnost.“*[23] V periodiku Sobota z roku 1937 v příspěvku, jehož autorem byl Josef Hora, byla citována část textu Josefa Durdíka: *„při všem oslavování obsahu jakožto tajemství krásy byl v praxi umělcem, totiž dbal formy, cítě, že ta jediná dílo činí dílem uměleckým.“*[24] Ke stému výročí narození básníka citovala Nedělní zábavná a poučná příloha Národní politiky, co o něm napsal Jaroslav Vrchlický do druhého svazku České poezie XIX. století. Ten jeho krátkou básnickou i životní činnost hodnotil jako skvělou, avšak poukázal na to, že Mayer bohužel *„zhynul po krátkém rozletu, ale křivka jeho dráhy zůstane povždy lapidárně vyznačena na mapě nebes české poesie.“*[25] Další ohlas z roku 1937 je z Lidových novin, kde ho autor zařadil mezi zemřelými mladými básníky na zvláště čestné místo. Miloslav Novotný v roce 1940 v rubrice Lidových novin Kulturní kronika napsal k sedmdesátému pátému výročí od smrti Rudolfa Mayera, jak ho *„jako básníka hluboce milujeme a třeba ho dokonce pyšně jmenujeme dědicem básnického odkazu Máchova.“*[26]

4.4 Ohlasy na tvorbu Rudolfa Mayera

Ohlasy na básníkovu tvorbu jsou dvojího druhu; zaměřené na jeho básnický talent a poezii obecně a poté na ty, které se zabývají jednotlivými básněmi. Nejčastěji se autoři ohlasů zmiňují o básních *V poledne, Věčnost a Nešťastné přítelkyni*. Mayera jako básníka hodnotí velmi kladně.

V článku z Lidových novin z roku 1873 hovořil autor o tom, že by literatura neměla Mayera jako básníka přehlížet a mlčet o tom, že měla osobnost, jako byl právě on, *„neboť kdo se může vykázati onou hloubkou a silou, jakou čteme ve Věčnosti a kdo vládne takovou tvořivostí, že nám vykouzlí V poledne,[…] na toho chtěj nechtěj*

[22] Národní listy, 27. 9. 1873.

[23] Alexandr BERNDORF, Vzpomínky na Rudolfa Mayera, Literární noviny 7, 1934/1935, č. 18, s. 75, 107.

[24] Josef HORA, Rudolf Mayer – osud českého básníka, Sobota 8, 1937, č. 40, s. 793 – 795.

[25] Národní politika, 10. 10. 1937.

[26] Lidové noviny, 13. 8. 1940.

zapomenouti nemůžeme.“[27] Současně se pozitivně stavěl k básním *V poledne* a *Věčnost*, které hodnotil jako nejlepší v celé sbírce. K nim ještě zařadil dojemné zvuky *Nešťastné přítelkyni*. V roce 1877 vyšla práce Obraz nejnovějšího básnictví českého v Časopisu Musea Království českého, kde Eliška Krásnohorská hodnotila báseň *Věčnost*, která podle ní *„náleží mezi nejkrásnější zjevy poesie vůbec,“*[28] a báseň *V poledne* považovala za „*všeobecně známou a uznávanou.“*[29] Zároveň charakterizovala Mayerovu tvorbu jako dojemnou, vroucí a pravým básnickým stylem posvěcenou.

Ve studii Otakara Wagnera z let 1901/1902, která vyšla v Naší době, psal autor o Mayerově básni *V poledne* a shrnul tam dosavadní ohlasy, které k této básni v průběhu druhé poloviny 19. století vyšly. Souhlasil s kritiky prvních ohlasů v Národních listech z roku 1862, kde bylo poukazováno na pevnou kompozici básně. Následně se zmiňuje o starších recepcích Elišky Krásnohorské a Josefa Durdíka. Informoval také o vyjádření Mariana Zdziechowského, který nazval konec básně fatalistickým, a nakonec v neposlední řadě jmenoval profesora Jana Voborník, jež skladbu zařadil k básním sociálně přiostřeného rázu. Všichni se ale shodli, že Mayerovu báseň *V poledne* lze považovat za jeho nejlepší tvorbu. Wagner shrnul hodnocení této skladby a napsal: *„chválí se její kompozice, její vystižení látky, bohatost myšlenek, světobol, smírný konec, báseň však znamená obrat v básnictví Mayerově, a jest vzácným dokladem styku mezi českým studentem a dělníkem. Ovšem lecco vytýká se také: zakončení básně svou nejasností dělá dojem fatalistický a motiv dělníka také neodpovídá požadavkům třídním.“*[30]

Popularitu jeho básní nám potvrzuje i Alexandr Berndorf v Literárních novinách z let 1934/1935, kde za slavné Mayerovy skladby považoval baladu *Věčnost*[31] a báseň *V poledne*. Josef Hora v periodiku Sobota v roce 1937 vyzdvihoval v poezii Rudolfa Mayera jeho *„cit pro úměrnost básnického výrazu, jazykovou vytříbenost a rytmickou lehkost.“*[32] Ke stému výročí narození Rudolfa Mayera přispěl svým článkem také

[27] Lidové noviny, 27. 9. 1873.

[28] Eliška KRÁSNOHORSKÁ, Obraz novějšího básnictví českého, ČČM 51, 1877, s. 314.

[29] Tamtéž.

[30] Otakar WAGNER, Sociální poezie Freiligrathova a její český ohlas, Naše doba 9, 1901/02, s. 241, 321.

[31] Autor v článku uvádí název básně Věrnost. My se ale domníváme, že jde o tiskovou chybu a překlep, proto jsme chybu výše v textu upravili do správného znění – Věčnost.

[32] Josef HORA, Poezie a život Rudolfa Mayera, Sobota, 1937, s. 793.

Ladislav Stehlík v Rozhledech. Jako jediný zmínil méně známé básně *Z ráje, V noci* a *Tobě*. Spolu se sonety *Nešťastné přítelkyni* považoval tuto tvorbu jako jednu *„z nejkrásnějších, jaké kdy vytvořila česká milostná lyrika.“*[33] Upozornil také na báseň *Znělky noční*, která se vyznačuje citlivým rytmem, zpěvnou melodií a znatelnou plachostí a něhou, což jsou velmi charakteristické básníkovy rysy. Z téhož roku autor příspěvku v Lidových novinách připomněl, že již Mayerovi vrstevníci pozorovali zvláštní význam v jeho básnické theodice[34] *Věčnosti* a sociální baladě *V poledne*. Tvrdili, že *„vysoko převyšuje domnělou svou předlohu u Freligratha a tolik napovídá budoucího Wolkera.“*[35]

[33] Ladislav STEHLÍK, Rudolf Mayer, Rozhledy 19, 1937, č. 31, s. 188.

[34] Theodicea z francouzského slova *theodicée*, které bylo odvozeno od řeckého slova *theos* a *dikaios* (český překlad Bůh a spravedlivý a rozšířeněji se dá mluvit o ospravedlnění Boha). Termín použil na počátku 18. století Gottfried Wilhelm Liebniz. Theodicea[online], poslední aktualizace 16. 3. 2013 02:53 [cit. 19. 3. 2014], Wikipedie. Dostupné z WWW:http://cs.wikipedia.org/wiki/Teodicea.

[35] Lidové noviny, 15. 10. 1937.

5 Romantismus[36]

Romantismus je umělecký směr, který se vyvíjel od konce 18. století a zvláště pak v první polovině 19. století. Patří k nejvlivnějším a nejintenzivnějším proudům v dějinách. Zasáhl všechna kulturní odvětví od literatury přes hudbu a výtvarné umění až po architekturu, ale odrazil se i v oblastech životního stylu a společenské komunikace, například v oblékání nebo vystupování. Pro romantismus je typickým a nejrozšířenějším žánrem poezie, jak lyrická, tak epická, oblíbené jsou také lidové legendy, pověsti a pohádky. Romantismus přinesl jako nový literární útvar historickou povídku a román. Méně významným literárním druhem bylo pro tuto dobu drama. Romantický hrdina většinou splývá s autorem a stylizuje se do postoje člověka výjimečného poslání, který se obvykle dostává do sporu s dobou. Vyznačuje se osamělostí a často z ní hledá únik v protispolečenském gestu nebo násilném činu. Zároveň romantický hrdina touží po lásce, která však nakonec bývá nešťastná, protože on miluje pouze vysněný ideál. Romantikům je také velmi blízká příroda, kam utíkají, aby zapomněli na okolní svět, nebo v ní naopak hledají sílu, kterou člověku dává.

5.1 Subjektivní romantismus

S prvky subjektivního romantismu se sekáme v české literatuře především u jeho hlavního představitele Karla Hynka Máchy, který vstupoval do literatury na počátku třicátých let. Tyto prvky můžeme pozorovat ale již dříve v některých z děl Václava Hanky nebo Václava Klimenta Klicpery.

Autoři se nesnaží pravdivě zobrazit svět, ale zobrazují ho tak, jak se jeví jim samotným. Romantický hrdina se zabývá nepřekonatelným rozporem individuality s jeho okolím. Vyústěním je pak nepřekonatelně tragický konec hrdinova osudu. Individualismus je v tomto směru prvořadý – centrem je sám autor, který se ztotožňuje s postavami, zobrazuje své pocity a nálady (často ve formě splínu).

Děj se odehrává převážně v přítomnosti nebo v minulosti. Typické romantické postavy se objevují i v subjektivním pojetí. Od obyčejných lidí se však liší vlastnostmi, vzhledem nebo společenským postavením. Jedná se obvykle o lidi z okraje společnosti,

[36] Zpracováno na základě studií:
HAMAN, Aleš, Trvání v proměně. Česká literatura devatenáctého století, Praha 2010, s. 162-190.
BALAJKA, Bohuš, Přehledné dějiny literatury I, Praha 1997, s. 122-125.

jakými jsou žebráci, tuláci, poustevníci, cikáni a zločinci. Vinu na jejich osudu nese společnost. Charakteristické jsou motivy nešťastné lásky a zobrazení přírody.

6 Motivická analýza a rozbor básnické tvorby Rudolfa Mayera

V této kapitole se zabýváme rozborem osmdesáti šesti autorových básní, které roku 1937 z původního rukopisu souborně editoval Jožka V. Váňa.

V prvních pasážích této kapitoly je věnována pozornost hledání jazykově-uměleckých prvků, jako jsou anafora, personifikace nebo zvukomalba. Vše doplňujeme citacemi ukázek z autorovy tvorby. Zaměříme se i na jistou podobnost s poezií Karla Hynka Máchy, která byla pro Mayera velmi inspirativní. Hlavní důraz je kladen na analýzu jednotlivých motivů (příroda, láska, bolest a vlastenectví), zvláště pak v rámci subjektivního romantismu. Samostatně se pak věnujeme sociální baladě *V poledne*, která stojí v popředí a dominuje nade všemi ostatními básněmi.

6.1 Umělecko-jazykové prostředky básnické sbírky

Mayerovy verše jsou pravidelné formy, písňové povahy a spíše kratšího rázu. V průměru má jedna jeho báseň čtyři až pět slok a nejčastěji používá čtyřverší se střídavým rýmem. Avšak vyskytují se i případy se dvěma slokami, a to v básních *Sirotek, Uvadla růže, Paprsek* a *Sbohem*. Naopak nejvíce slok, konkrétně patnáct, má báseň *Víra otroka*. Kromě již zmiňovaného nejfrekventovanějšího čtyřverší se v mnoha skladbách můžeme setkat s uplatněním osmiverší až desetiverší, například ve skladbě *Dřímejte sosny*. V básni *Černí jezdci* se v sedmé sloce objevuje dokonce dvacet jedna veršů, přičemž je celá psána jednou větou. Autor se tak blíží ke stylu prozaizované poezie.

V celé sbírce nacházíme řadu pro básnickou tvorbu typických umělecko-jazykových prostředků. Prvním takovým objevujícím se prvkem je anafora, kterou nalézáme v několika formách. V básni *Plavci* se vždy na začátku slok opakuje slovní spojení *„Břeh daleko a.“* Opakování této formule, kdy se pevný bod nachází daleko, nám evokuje život bez určitého směřování a cíle. Ve třetí sloce zaměňuje substantivum „břeh“ za „Bůh,“ u kterého hledá marnou oporu.

*„**Břeh daleko a** moře široké*
a o samotě ploucí lodi,
[…]
***Břeh daleko a** v dáli naše vlast,*
přáteli již sotva, sotva známe
[…]
***Bůh daleko a** život vrtkavý*
a cíl se tratí v dálce modré
[…]“[37]

Jiný druh anafory nalezneme v básni *Dítě v spánku*, kde se opakuje celý první verš. Zde se ale anafora neobjevuje v celé básni, ale pouze v prvních třech strofách z pěti. Dítě, spánek a klidné moře evokuje pocit klidu a dětské nevinnosti, které bývají často narušeny nečekanou osudovou událostí.

„Dítě v spánku moře leží,
tiše, jak by bez oddechu,
[…]
„Dítě v spánku moře leží,
že sny krásné, že sny jemné,
[…]
„Dítě v spánku moře leží,
na dně boj krutý zuří,
[…]“[38]

Třetí verzí je anafora ve formě dvouslovného slovního spojení, která je současně kombinována s použitím epifory. Ve skladbě *Buď mou* můžeme ve všech jejích třech slokách vidět anaforu a epiforu v podobě dvousloví totožného s názvem básně. Anafora „*buď mou*“ působí na recipienta dojmem autorovy nešťastné lásky a jistým zoufalým výkřikem. Naopak epifora, kde je použito dvousloví ve dvou replikách evokuje zesílenou prosbu až marný rozkaz.

[37] VÁŇA, V. Jožka (ed.), Rudolf Mayer. Básně, Domažlice 1937, s. 115.

[38] Tamtéž, s. 35.

*„**Buď mou,** vždyť duše sní,*
jen lásku tvou jedině zná
a co myšlenek ve mně žije
a v srdci citů vroucích bije!
Vše o tobě mi šepotá
a v tobě hledá spásu svou,
vše blaho se mi rozkotá,
*když ztratím tě, **buď mou, buď mou**!“*[39]

Dalším patrným velmi početným a u autora oblíbeným jazykovým prostředkem jsou zdrobněliny. Jedná se nejčastěji o přírodní motivy – slunéčko, ptáček a holubičky; se zvláštním zájmem pak o části rostlin – kvítek, květinky, lístek aj. Další zdrobněliny jsou spíše obecného rázu – čepička, vesničky, světélko, matinka atd. Výjimečně zdrobňuje i jiné slovní druhy – celá -> celinká, jediná -> jedinká. Jako příklad uvádíme první sloku básně *Touha,* která co do počtu těchto prvků převyšuje ostatní skladby. Vysoký výskyt těchto prvků si můžeme vysvětlit citlivým a romantickým vzezřením celé básně.

*„Ticho ve **komůrce**, tak **tichounko**,*
až mně samé ouzko být počíná,
*a přec u srdce mi tak **slaďounko**,*
když se na miláčka vzpomíná.“

Následující básnickou tropou, kterou se Mayerova poezie vyznačuje, je přirovnání. Používá je k vystižení duševního stavu a vzhledu svého i ostatních zmíněných osob (viz níže na příkladu básně *Ukolébavka lásky).* Dále pomocí přirovnání blíže dokresluje čtenáři situaci. Frekventovaným přirovnáním je „jako v hrobě“ ve spojení se slovy „ticho, mrtvo, klid a truchlivo“ (v básních *Dávný sen* a *Černí jezdci*). K dokreslení přírodních motivů autor používá také přirovnání. V básni *Palma,* kde palmové listy přirovnává k částem lodi, například dvojverší *„a na vše strany rozpjala jak vesla / své listy jako loď u rychlém letu.“*[40]

[39] Na ukázku uvádíme první sloku básně. Tamtéž, s. 43.

[40] Tamtéž, s. 96.

„Tys jak růže jitrem rozkvetlá,
já jak večer soumračný,
přec by duše má tě ráda opletla
ve svůj blankytný svět snivý.“[41]

Mayerova poezie se také vyznačuje personifikací převážně přírodních, zejména pak rostlinných motivů, což je charakteristické pro přírodní poezii, kdy autor přírodu oživuje a dodává ji lidské smysly a vlastnosti. Použitím sloves typických pro základní lidské činnosti, jako jsou šeptat, mluvit, chodit a modlit, staví přírodu a člověka na stejnou úroveň. Jako příklad uvádíme třetí sloku z básně *Večer* vyznačující se nevyšším počtem personifikací.

*„**Zem se modlí. Oblak modrý se nese***
ku obloze její děkování,
*klesne pak a **vzdechem** rozplyne se*
*zpět zas **nesa** boží požehnání.“*[42]

Prvkem dodávajícím básním zpěvnou formu a melodičnost je jejich zvuková stránka. Prvním z takových projevů jsou často použité substantivizovaná citoslovce, jako cinkat nebo skřípat. Dalšími slovy vyznačující se napodobením zvuku jsou kupříkladu verba zvonit, burácet a substantiva tlukot, smích a zpěv. Druhým jsou pak onomatopoeia, kdy shluk hlásek „čš, hř a hr“ napodobuje zvuk přípitku v *Pan Půťa z Ryzenburka.* V této básni se objevuje použití stejných zvukomalebných hlásek v jednotlivých slovech jdoucích po sobě - „hrubých hrdel.“

[41] Tamtéž, s. 47.

[42] Tamtéž, s. 101.

„Sto ruk sto číší mžikem pozdvihne,
zdaž oko tvé, kdo pil, teď zastihne,
ať v hukot, jímž o ***číši číše hřmí,***
hrubých hrdel *rázná slova zní,*
tu z různých slov povstane často ***smích,***
ten tichou nocí jde jak vzpupný hřích!
Vše budí ze snu, spát sám nemoha,
zda kání se v boj milost ***zvoní****.“*[43]

U většiny literárních kritiků zmiňovaná podobnost Rudolfa Mayera s Karlem Hynkem Máchou je nejvíce patrná v básni *Černí jezdci*, pro kterou autor pravděpodobně hledal inspiraci v Máchově skladbě Máj. Mayer zde použil první dvojverší celé básně a první verš druhé sloky, které velmi nápadně připomínají právě první verš, respektive dvojverší z Máje – *„Byl pozdní večer – první máj – / Večerní máj – byl lásky čas.“* Naopak v *Černých jezdcích* uvádí poslední květnový den, v němž láska vyprchává, na rozdíl od Máchy, který píše o prvním májovém večeru, kde se láska probouzí.

„Byl jarní den, krásného máje sklon,
s nímž jemná lásky doba prchala,
[…]
Byl krásný máj, byl máje poslední den
a krásnější v něm každý okamžik,
[…]“[44]

Krátce bychom se zmínili o jazykových prostředcích, konkrétně o častém používání slov či slovních spojení v podobě zvolání, rozkazu a proseb. Řada z nich se vztahuje k motivu nešťastné lásky, například buď mou, buď šťastna, miluj, neplač, odpusť. Neméně z nich pak k autorovu životu ve formě optimistických – chci žít, i pesimistických – zhyň. Jako velmi zvláštní jsme uznali použití přechodníku minulého v básni *Stíny večerní*, přičemž se jev v jiných skladbách nevyskytuje, a tudíž se nejedná o charakteristický básnický rys.

[43] Tamtéž, s. 116.

[44] Tamtéž, s. 109.

*„Mlha, po nebi se **rozloživši**,*
už i na zem dřímající padá,
*smutnou rouřku hory **zahalivši**,*
nyní tiše dolinu opřádá.“[45]

6.2 V poledne

Baladu *V poledne*, která je řazena mezi první sociální balady u nás, napsal Mayer v roce 1862 a tentýž rok ji představil v almanachu Máj. Na rozdíl od ostatních jeho skladeb se tato liší svým tématem, kdy se od reflexivní přírodní, milostné a vlastenecké lyriky dostává převážně k problému sociálnímu. Velmi často je kritiky v recepcích tato skladba porovnávaná se skladbou od Ferdinanda Freiligratha[46] Von unten auf!, ale jak již bylo výše citováno, skladbu Mayerovu kladou svou kvalitou vysoko nad Freiligrathartovu báseň.

Skladba se skládá ze čtrnácti slok se střídavým veršem, přičemž pátá, desátá a čtrnáctá strofa je zakončena sdruženým čtyřverším. Báseň dvěma slokami uvádí osoba vypravěče, jehož funkce je uvést čtenáře do kontextu místa, kde se následný děj odehrává. Poté do neustálého monologu a proudu hrdinových myšlenek vstupuje ještě dvakrát, aby v prvním případě uvedl aktuální vyznění situace, ve druhém pak celý děj zakončuje. Mayer chtěl tak nejspíše upoutat pozornost sám na sebe jako na autora, který příběhu dodává tvář. Mayerova individualita je ze skladby znatelná dvěma rysy, a to vlastenectvím, lišícím se tak od svého vzoru K. H. Máchy, a nešťastnou láskou.

V poledne je epická sociální balada s jednoduchým dějem, který se odehrává v továrně při poledním odpočinku, když „*na pusté dílně teskno leží, / utichnul dávno kladiv ruch.*“[47] Hlavní postavou je topič, který zůstává v kotelně a „*myšlenky tiše spřádá; / klidným se okem v oheň dívá.*“[48] Někdy se mu ale vybaví vzpomínka na minulost a na svého pána, která ho z klidu vytrhne a rozhořčen začíná pro sebe tlumeně mluvit. Nejprve porovnává svou a jeho osobnost –*„ty nahoře tam, tys můj pán, / jsi*

[45] Tamtéž, s. 85.

[46] Hermann Ferdinand Freiligrath (17. 6. 1810 – 18. 3. 1876) byl německý básník, spisovatel a překladatel. Ferdinand Freiligrath [online], poslední aktualizace 24. 3. 2014 11:53 [cit. 27. 3. 2014], Wikipedie. Dostupné z WWW:http://de.wikipedia.org/wiki/Ferdinand_Freiligrat.

[47] VÁŇA V. J. (ed.), Rudolf Mayer, s. 5.

[48] Tamtéž.

bohat – já jen bídným ďasem / nevážen nikým, sotva znán.“[49] Poté popisuje protikladnou rozdílnost životytí: *„že ty leháš v měkká křesla - / a já na tvrdou lavici, / že širé statky patří tobě - / mnou ani hrstka země není.“*[50] Občas ale nastala doba, kdy ho tento rozdíl netížil – *„a přec byl čas, kde mysl nesla / lehce ten rozdíl tížící,“* a to v době, kdy měl ženu a byli spolu, i přestože měli málo peněz, šťastni. Šetřili a měli i plány na zlepšení vlastní budoucnosti, dokonce měli i dítko, které však krátce po narození zemřelo. Bohužel mu onemocněla i žena a *„však ona den ode dne chřadla.“*[51] Zanechal proto práce a začal se o ni doma starat až vyčerpal veškeré úspory, které měli. V největší nouzi odešel prosit svého pána – továrníka o pomoc, ale ten ho odbyl a pouze mu poradil, ať dá ženu do nemocnice a jde raději pracovat. Továrníka poslechl, ale žena však do rána v nemocnici zemřela a manžel jí vystrojil pouze levný pohřeb. Od té doby se mu nic nedařilo, z dílny ho přesadili na místo topiče, po večerech začal pít a jeho plány *„ty ďasi vzali.“*[52] Po celou dobu topič hledí do kotle a klidně dál přikládá. Mezitím se nad ním panstvo schází k obědu. V tom topič vstává a hrdě volá: *„Jen hoduj – bohat jsi – jsi pán! / Vždyť bdím tu já – já bída holá! / Zda víš, že´s v moc a soud mi dán? / Jen ruky mé jedinké hnutí - / a krásný palác tvůj se sboří.“*[53] Vyčítá továrníkovi krutost k lidu. Přestože je sám člověk, tak ostatní své dělníky vnímá jako stroje, ke kterým nemá ani kousek citu a pochopení. Nemá tušení, co jeho zaměstnanci prožívají a jak se začínají proti němu bouřit –*„nevíš, že v člověku hněv dýchá.“*[54] V momentě, kdy pára v kotli graduje a topič je již smířen se smrtí, přijde nečekaný zlom a svůj zamýšlený čin nevykoná. *„Však žij! Ne všech to vykoupení, / jednoho tyrana – li v světě není! / Otevřel ventil – klidně sedne - / zdaž nad sykotem tím pán zbledne?“*[55]

Závěr básně žádný problém nevyřeší a zůstává otevřen několika možným interpretacím. Durdík v tomto smírném konci vidí důkaz opravdového světobolu, který od vykonání pomsty odrazuje, zatímco naopak Zdiechowski nazývá konec fatalistickým.[56] Konec je bezesporu nejasný a můžeme si položit otázku, proč topič svůj

[49] Tamtéž.

[50] Tamtéž, s. 6.

[51] Tamtéž, s. 7.

[52] Tamtéž.

[53] Tamtéž, s. 8.

[54] Tamtéž, s. 9.

[55] Tamtéž.

[56] O. WAGNER, Sociální poesie, s. 323.

záměr nevykonal. Neřeší žádný převrat světového charakteru, ale lokální problém, který mohl vykonat.

Děj se odehrává ve velké kotelně továrního domu, kde je tma, pouze samé železné předměty a jediným světlem je oheň, do kterého se topič dívá, když přemýšlí. Kontrast s tím je místo továrníkovo, předpokládáme, že prosvětlené a krásné. S kotlem a popisem s ním spojeným můžeme spojovat s topičovou duší a s pocity, které zažívá - *„větší v kotli var a ruch, / jak by o závod kola běží.“*[57]

O vlastnostech obou zúčastněných se dozvídáme pouze z monologu topiče, vypravěč se k těmto osobám nevyjadřuje. Topič se sám charakterizuje jako osamocený člověk bez přátel a majetku, přesto jako silný a manuálně zručný, vůči své ženě obětavý a hodný; továrník je v jeho očích viděn jako bohatý, ctěný, majitel domů i pozemků, autoritativní, pyšný, nevyhledávající lásku ani přátele.

Báseň je prostoupena řadou subjektivně romantických motivů. Hlavním takovým rysem jsou myšlenkové pochody hlavní postavy – chudého dělníka, typického romantického hrdiny jako obrazu ze života prostého lidu, zaměstnaného následně jako topiče, který podléhá svému vlastnímu osudu a bídě. Vedlejší postavou je pak bohatý továrník, topičův pán. Postava uniká do vlastního nitra a neustálá konfrontace s ním vede často v romantismu ke smrti sebevraždou hlavního hrdiny. *V poledne* Mayer tuto zavedenou formu nabourává a topiče nechává žít, přičemž báseň by měla skončit vykonáním pomsty a smrtí po výbuchu přetlakovaného kotle. Nejspíše na toto rozhodnutí do značné míry zapůsobil autorův osobní život zchvácen velmi podlomeným zdravím, kde i přesto smrt neviděl jako vykoupení ze života řítícího se do záhuby dříve nebo později (topič je alkoholik se ztraceným elánem do života, u Mayera se jedná o jeho nevyléčitelnou zákeřnou nemoc), ale jako zbabělé řešení bez cíle. Znatelné je tu i prolínání osudem topičovým a Mayerovým. Topič snesl sociální nepoměr, ale již neunesl smrt své ženy, dítěte a především klesání jedince na dno společnosti. Básníkovou předlohou tak může být jeho nešťastná láska, zmařené plány a uražený cit.[58] Dalšími romantickými ne zcela subjektivně laděnými prvky jsou motiv msty, použití pohybových sloves a zvukových prvků tvořící dynamický spád básně. Msta je patrná od okamžiku, kdy továrník nevyhoví topičově prosbě o pomoc s nemocnou ženou, která následně své nemoci podlehne. Odplatu zamýšlí v podobě „*jedinkého*

[57] VÁŇA V. J. (ed.), Rudolf Mayer, s. 8.

[58] O. WAGNER, Sociální poesie, s. 325.

hnutí" s kohoutkem odvodu páry a zbořením tak celého továrníkova krásného paláce. Když pára v kotli dosáhne nejvyššího bodu a *„jen ještě jeden okamžik a stejná záhuba nás smíří,"*[59] se topič rozhodne povolit ventil a pomstu tak nevykonat. Pokud by však došlo k vykonání msty, jejich smrt bude jediné, co chudého dělníka a bohatého továrníka bude spojovat. Dynamiku básně zprostředkovávají především slovesa, která naznačují topičův pohyb, například trhnout, vrhnout, sedět, utéci, vztyčit, hnout se a jiné. Vyskytují se také slovesa informující o pohybu páry v kotli – hrčet, kroužit, běžet, hnát, dýchat, vířit, bouřit a tak dále. Celkovou atmosféru dokreslují zvukové prvky obsažené v básni, jednak ve formě hlasových projevů – smát se, volat, hněvat se, plakat a šeptat a také v podobě zvuků v kotelně – kladiv ruch, zvonit, bouchat a bít.

Ideu subjektivního romantismu nabourává především zakončení sociální balady. Hrdina nejenom že neumírá, ale také opouští myšlenky od svého tragického života a svého osobního příběhu a obrací se k celé společnosti trpící podobným osudem, ve které by se zabitím jednoho tyrana nic nevyřešilo. Autor upřednostní zapojení rozumu k vyřešení situace a téměř anuluje emoce a pocity, jakoby viděl a hledal jinou cestu ve způsobu pokračování hrdinova života. Celá báseň se vymyká romantismu i z hlediska objektivní skutečnosti bez jakéhokoli zkreslení.

Požadavkem doby bylo, aby dílo odpovídalo i vlasteneckým tendencím. Proto i Mayerova postava topiče splňuje ideály spojené s podobou vlastence, jenž se především vyznačuje skromností, poctivostí, dobrotou a morálkou (*„šetřil, nepil, doma seděl"*).[60] Zakončení básně, kdy jedinec rezignuje pouze na své problémy a soustředí se i na ostatní, koresponduje s vlasteneckým uvědoměním, ve kterém jsou upřednostňovány kolektivní zájmy nad osobními.

6.3 Příroda

Jedním z charakteristických rysů Mayerovy tvorby je poezie přírodní. Motivy krajiny ho nejenom inspirovaly, ale dodávaly mu vnitřní klid, nikoli však naprosté uvolnění. Z přírody činil obraz sebe samého a vyslovoval se z nespokojenosti života. Utíkal tak od chaotické civilizace do podvečerního až nočního klidu a atmosféry. U veršů s přírodními motivy používal často zživotnění krajiny, jak je ukázáno na ukázkách v předchozí kapitole, která se tak stala důležitou oporou v jeho životě.

[59] VÁŇA V. J. (ed.), Rudolf Mayer, s. 9.

[60] Tamtéž, s. 6.

Zvláštní kategorií krajinných motivů je reálná oblast Šumavy, místo jeho dětství. Velikost obliby dokládá i básnický cyklus, který nese příznačný název *Ze Šumavy*. Motivy šumavských luhů a hájů v básních kombinoval s bolestí, vzdorem vůči útlaku i s láskou a nenávistí. Jako nejfrekventovanější a do jisté míry nejvíce fascinovanými byly pro Mayera sosny. Především v *Dřímejte sosny* k nim vzhlížel se zaujetím. V konfrontaci s jejich majestátností, kdy nad nimi už pouze *„bdí zrak luny zářivé […] a lamp nebeských plápolání,“*[61] si připadal nepatrným. Tematicky nejobsáhlejší, co do zmínění těchto stromů, je báseň *Šeptají sosny*, kde jsou přirovnány k autorovu srdci, které vyrostlo *„k bolům velkým, touhám bájným.“*[62] Často tyto stromy dával do spojení s adjektivem truchlivý, což má nejspíše signalizovat nejen jejich stav, co za svůj život tito svědkové času viděli a museli bezděky sledovat, ale i jistý neočekávatelný konec, kdy budou pokáceny. Zmínku o sosnách nacházíme i ve skladbách *Stíny večerní* či *Truchlivá noc*, kde figurují jako jakýsi pozemský prostředník mezi člověkem a nebeským světem a zároveň jako lidský ochránce – *„sosny byly stráží.“*[63] V básni *Sosny* naopak jejich dřevo použil ke stavbě rakví, což dokládá i jejich užitečnost pro člověka v době po jejich pokácení - „smrti.“ Tento básník Šumavy, zvláště pak velkých borovic, celý život toužil po bezstarostném žití v této přírodě, jak nejlépe dokládá následující poslední sloka ze *Šeptají sosny*, která nám dává nahlédnout do jeho nitra.

„Zde žít bych chtěl,
tam svět zapomenout,
kde sklíčen sténá duch,
se sosnami oklenout,
a žít bez bázně jak Bůh.“[64]

Dále jsme si rozdělili přírodní motivy na ty, které jsou dávány do souvislosti s příjemnými a optimistickými věcmi, jež v mysli tvůrce vytvořily pomyslný úsměv a u recipienta vyznívají kladně a navozují příjemné pocity. Jedním z takových motivů, který se ve sbírce vyskytuje hned v několika skladbách a je vždy ve všech rovinách použití dáván do spojitosti s optimistickým výhledem na svět a s příjemnými emocemi, je rostlinný květ. V mysli básníka byl tento přírodní symbol dáván do souvislosti

[61] Tamtéž, s. 14.

[62] Tamtéž, s. 100.

[63] Tamtéž, s. 45.

[64] Tamtéž, s. 100.

se slovem láska. Nejpřesněji nás o spojení květ – láska informuje slovní spojní „rájů květ máj“ z básně *Stíny*. Pro veškeré romantické tvůrce byl máj (květen) měsícem lásky a i příroda se v této části roku naplno probouzí a rozkvétá. Květ jako lásky symbol je patrný i v básních *Píseň*, *Nešťastné přítelkyni* a *Vichřice*, kde použil slovní spojení „lásky květ“ a nešťastnou lásku přirovnává ke květu zvadlému. Ve druhé strofě prvně zmíněné (uvedena pod textem) pak Mayer užil konkrétní rostlinu, a sice vodní lilii, která rozkvétá svým bílým květem připomínajícím čistotu upřímné lásky a která se svým květem dotýká hvězdy.

Kol nad ní vykvétají
vodní lilie bělolivé,
líbajíce přehoroucně
hvězdu láskou se chvějíce.[65]

Postupně dochází v tvorbě ke specifikování druhu květu. Básník se zmínil o lotosu jako o nejmilejším druhu květu odpovídající požadavkům propojení tohoto přírodního prvku s lidským pocitem lásky, jak dokládá verš v písni *Lotos* – „*tys lotos můj, ty květe nad vše milý.*“[66] Takovéto spojení není náhodné, vždyť lotos je především pro asijská náboženství posvátnou květinou a v řadě mytologií hrál důležitou roli. Obliba použít lotos jako symbol pro lásku byla hlavně kvůli jeho čistotě a schopnosti nepodléhat vlivům kapalin, které po květu stékají bez zanechání jakýkoliv stop. Lotos tak představuje nejupřímnější a nejčistší podobu lásky. Verš *„bez lásky lotos teď a povždy smutný“*[67] v *Nešťastné přítelkyni* nejvíce koresponduje s Mayerovým životem a do tvorby přinesl subjektivní pohled jeho osobní bolestné lásky.

Motiv jasného nebe dodává myšlenkám uvedeným ve verších upřímnost, čistotu a občas působí tajemně, když nad vršky nejvyšších stromů, ve světě hvězd, autor hledal nadpřirozeno řídící lidský osud. V básni *Květ bolu* přiřadil obloze přívlastky krásná a jasná, když vzpomínal na svou přítelkyni, která měla *„dvě oči modré jako nebe krásné“*[68] a *„jasné po bouři jak nebe.“*[69] Nedílnou součástí nebeského prostoru je silueta slunce. I tento vesmírný poutník figuruje v přírodních a milostných verších.

[65] Tamtéž, s. 90.

[66] Tamtéž, s. 95.

[67] Tamtéž.

[68] Tamtéž, s. 81.

[69] Tamtéž.

Jasné slunce, v básníkově jazyce slunéčko (především ve skladbě *Modré hory*), dodává život a sílu, také hřeje a při jeho svitu *„růže opět vykvétá.“*[70] Ale nejenom nutně jasná obloha vyvozovala v Mayerovi příjemné pocity. V *Tichém večeru* je pokryta „zlatými“ obláčky a červánky, které tiše plynou a probouzejí *„vzpomínky blahé na tvou lásku.“*[71] V krajinném prostoru se nesoustředil pouze na rostliny, ale zmínil se i o ptácích (báseň *Skřivánčí píseň*), konkrétně o jejich zpěvu jako o něčem veselém, co zabraňuje lidské bolesti, které je už ve světě ale tolik, že proti ní žádná píseň nic nezmůže.

Na druhé straně nalezneme v básnické tvorbě řadu přírodních motivů negativního charakteru a vyznění. Nejčastějším takovýmto prvkem, který se objevuje a působí jako narušitel onoho harmonického stavu přírody, je přírodní živel, popřípadě špatné počasí. Už i nejslabší projevy počasí, jako je vítr - *„démon z pekla noci,“*[72] který i střechu nad hlavou odnést dokáže, nebo *„hustošeré mraky“*[73] kupící se na sebe, zapříčiní pochmurnou náladu a atmosféru. Oba totiž předznamenávají příchod blížících se změn počasí, které stav přírody a lidské mysli ještě více poznamenají. Frekventovaným živlem, který navozuje melancholickou atmosféru i pomocí zvukových projevů, je bouřka s blesky. Hromobití je ústředním negativním živlem ve skladbě *Pláč života*. Narušuje klid svými nečekanými blesky doprovázejícími hromy, které rozhází přírodní pořádek stejně jako, když člověka zasáhne nečekaná událost. Stejnou podobu má i vichřice (Mayer ji také nazýval divou vzteklicí a pojmenoval po ni i jednu ze svých skladeb – *Vichřice*), která často doprovází ty nejkrutější projevy počasí a bývá poháněna deštěm a mračny. Velmi subjektivní popis bouřky se dozvídáme v básni *Věčnost*, z níž citujeme následující ukázku.

[70] Tamtéž, s. 30.

[71] Tamtéž, s. 75.

[72] Tamtéž, s. 89.

[73] Tamtéž, s. 31.

„A v chýši ticho zřídka jen rušené,
v něž divně bouří hromu strašný třesk,
a v šero po komůrce rozstřené
jak zoufalství myšlenka šlehá blesk.
a na okénko bije deště proud, […]“[74]

Nikoliv krutou a do jisté míry neškodnou verzí počasí je mlha. Ta svou smutnou rouškou nenápadně zahaluje postupně doliny i vrcholky nejvyšších hor a člověk v ní nenalézá ani nepatrný kousek optimismu. Takto ukrytá příroda působí dojmem pomyslného umírání všeho živého. Dostává se i do odlehlých částí, které jsou pro člověka odporné a i zde zhasíná poslední světla symbolizující život. Ve *Stínech večerních* autor přirovnal svůj životní smutek k noční mrtvé přírodě, ve které se člověk nemůže opřít ani o lásku a boží sílu, protože obě vymřely s denní krajinou po západu slunce. Následně nenachází žádné východisko z této situace.

Počasí bylo hlavním přírodním projevem, který stál na počátku jeho melancholické nálady, avšak nebylo jediným takovým symbolem. Podobnou stylizaci spatřoval také v „umírající“ přírodě. Motiv zvadlého květu a suchého listí bez pestrosti barev korespondovalo s aktuálním Mayerovým psychickým rozpoložením. Například ve zpěvu *Chladné srdce* přirovnával lásku k zvadlému lístku sedmikrásky. Dalším symbolem probouzejícím pesimistické dojmy je řeka, nikoliv však klidně tečící, ale rozbouřená s řadou vln a šuměním. Ve dvou případech (*Nešťastné přítelkyni* a *Lotos*) zmiňoval konkrétní název řeky, a to Gangu, která *„rmutná,*[75] *jak to srdce moje.“* [76] V používání indických motivů řeka Gangy a květu lotusu můžeme spatřovat jistou autorovu oblibu v orientální kultuře a náboženství.

Specifickou přírodní scenérií, která působí ve dvou rozdílných emocionálních rovinách, bychom našli v podobě noci. Člověk obdivuje její naprostou tichost, temnost a jemnost. Naopak však jisté nebezpečí spatřuje v noční nevyzpytatelné černotě, která skýtá řadu divuplných projevů. V jedné ze *Znělek nočních* ji autor nazval svou jedinou truchlivou milenkou oplývající „velekrásou.“ Podobné vyznění má také moře.
Přestože ho nikdy neviděl, používal tuto kulisu v řadě básní, například *Věčnost, Dým myrhy* a *Dítě v spánku*. Dokáže navodit pocity klidu a uvolnění, ale také po rozvlnění

[74] Tamtéž, s. 70.

[75] Rmutný = zakalený

[76] VÁŇA V. J. (ed.), Rudolf Mayer, s. 95.

a zachmuření hladiny může být, podobně jako divoká řeka, zákeřně nebezpečné. Nepředstavitelné jsou pro člověka také jeho „nekonečná“ rozloha a hloubka, které slouží k básnickému přirovnání nekonečnosti posmrtného života.

6.4 Žena

Velkou kapitolou je milostná lyrika, která pramení z jeho mládí. Je zde znatelná především první nešťastná láska, kterou prožil s dívkou Emilií Wollnerovou, posléze rodiči provdanou za lepší partii – důstojníka. Rozchod s ní Mayer velmi těžce a dlouho nesl. Zároveň ale tato životní zkušenost zanechala výraznou stopu v jeho díle. V této části se omezíme pouze na motiv ženské postavy, jež zaujímá stěžejní postavení v lyrice s tématikou lásky. Svou milovanou slečnu v básních oslovoval několika různými způsoby. Od tradičních zamilovaných pojmenování typu – má milá, miláčku, dívenko a dalších se uchyloval i k přírodním prvkům připomínající mu její krásu. Jedněmi takovými prvky jsou hvězda (ve dne pak slunce) a nebeská obloha. Často trávil celé večery pozorováním noční oblohy a čekáním na příchod „jeho“ hvězdy, která mu však svůj svit neukázala. Jeho srdce bylo temné jako noc a toužil po rozsvícení láskou milované ženy. Tuto smutnou myšlenku obsahuje skladba *Hvězdo má*, poté především pak *Hvězda*, ze které citujeme následující dvojverší.

„Zaplaň nade nocí srdce mého,
jasná hvězdo plápolavá“[77]

Dalšími způsoby oslovení, hlavně v básních *Píseň*, *Moje milá* a *Nikdo*, jsou názvy přírodních prvků – nebe a kvítek. Vyskytuje se v nich i oslovení pomocí nadpřirozených stvoření – například anděl, který sestoupil, aby jeho srdce zaplavil příjemností.

Popisu vzhledu své vyvolené se v básních tolik nevěnoval. Omezil se pouze na pár částí těla, především jsou to její krásné tmavé (zmiňováno i modré) oči, které přirovnával ke strunám violy chvějící jeho duší (skladba *Touha po tvých očích*). Dále pak překrásné vlasy a největší frekvenci mají zmínky o jejích ňadrech, nikoliv však z erotického hlediska, ale jako místo na lidském těle, kde je uloženo srdce.

[77] Tamtéž, s. 102.

6.5 Láska a nenávist

Láska jako nejsilnější životní příběh, který ovlivnil Mayerovu tvorbu a dodává ji pomocí individuálního smýšlení a citových projevů znaky subjektivně laděného romantismu. Ke slovu láska přiřadil řadu přívlastků různého charakteru od těch příjemných a po ty doprovázené psychickou bolestí – věčná, boží, vroucí, divoká, nešťastná a bolná. V milostných básnických projevech nešťastná láska převyšuje tu podobu šťastné. Opojení zamilovaností působí především na mysl, která – jak uvedl autor v *Má krásná mladosti – „v rajských končinách hrávala, lítala.“*[78] Šťastnou podobu lásky nalézáme pouze ve vzpomínkách na mladá léta, jak je tomu uvedeno například v *Dávném snu*, konkrétně ve dvojverší *„jak dávný sen mi duší zní, / na lásku tvou vzpomínka.“*[79] Avšak tomuto období není věnována taková pozornost jako v případě opačné podoby lásky, která bývá často doprovázena i jistými příznaky nenávisti a rozhořčení.

Pokud bychom měli básníka Rudolfa Mayera označit přívlastkem charakteristickým pro jeho většinu textů, pak by to byl básník nešťastné lásky. Vyskytuje se minimum básní, které by neobsahovaly alespoň nepatrnou zmínku o tvůrcově zlomeném srdci. Naopak skladeb věnující se pouze a jenom životnímu milostnému příběhu je hned několik. K představení jsme vybraly tři básně pojednávající na toto téma, avšak každá svým svébytným přístupem. První z nich s příznačným titulem *Ztráta* se, jak už název napovídá, věnuje období opuštění dvou milujících se lidí. Obsahuje tři sloky, přičemž každá se věnuje jedné etapě. První je poznání obou lidí a jejich zamilování se do sebe s projevy komplimentů, např. *„jak krásná jsi“* nebo *„v tvých očích … blaha ráj spočíval.“*[80] Druhá pojednává o samotné ztrátě milované osoby a nejvíce citově prožívaná je třetí strofa, kdy si zklamaný muž uvědomuje, jakou krásou jeho dívka oplývala a po každém probuzení ze snění o ní mu *„po tváři horká slza kane.“*[81] Na třetí sloku pomyslně navazují verše básně *Melodie*. Muž nadále truchlí nad nenávratnou ztrátou své milované prostřednictvím bolestného zpěvu jeho duše, který ale nikdo z živých neslyší. Jediná *„smrt snad taková slova zná“*[82] a dokáže jeho smutku naslouchat. Stejně jako zemřela láska, přemýšlí o smrti a jistém vysvobození

[78] Tamtéž, s. 25.

[79] Tamtéž, s. 49.

[80] Tamtéž, s. 76.

[81] Tamtéž.

[82] Tamtéž, s. 86.

i on. Třetím titulem pojednávajícím o nešťastné lásce je *Lotos*. Hlavní postavou již není muž, který by rád skoncoval se svým životem, ale muž smířený se svým životním údělem. Neopouští však od emocionálních projevů svého bolestného srdce a pro povzbuzení se uchyluje ke vzpomínkám na chvíle, kdy „hleděl v oči" své milé.

V poetické sbírce nalézáme několik způsobů, pomocí kterých autor vyjadřuje motiv nešťastné lásky. Nejčastěji se ve středu těchto bolestných úvah ocitá srdce, jakožto pomyslné centrum emocí lásky. Těžké vyrovnání se s odloučením milovaného člověka, které bývá často nemožné, je patrné i v romantických verších skladby *Zklamání* (viz ukázka pod tímto textem).

„Ta rána v srdci mém,
ta nikdy nezaroste."[83]

Stejně jako tomu bylo u motivu hvězdy, který byl použit přímo do názvu skladeb, tak i srdce nalézáme v titulu básně *Moje srdce*. Na pozadí vzpomínek rozchodu dvou milenců rekapituloval stavy jeho srdce, které stále stejně jako duše krvácí, ale rozumově už milostné období *„dávno jsme zapomněli, / dávno jsme pochovali."*[84] Nejvíce však bolí uvědomění si, že člověk na milovaného člověka zapomněl. S principem zapomnění pracuje i báseň *Odkvétá růže*, kde v čase lásky a rozkvětu rostlin (zde růže), tedy na jaře, v bolavém srdci propukají vzpomínky na dívku. Obdobně jako odkvétá růže, tak i mizí ztracená láska a *„víc v srdénku neplane."*[85] V řadě veršů se myšlenkami vrátil k objetí se svou milou. Tato činnost byla pro něj stejně důležitá jako pohled do dívčin očí. Obě viděl jako výrazný projev zamilovanosti. Proto se k těmto krátkým chvílím často vracel a snil o nich, stejně jako k prosbě být se svou milou.

V souvislosti s milostnou lyrikou a motivem nešťastné lásky je frekventovaným používaným slovem a častým přívlastkem slovo truchlit, respektive truchlivý. Adjektivum nenalézáme pouze ve spojení s živými bytostmi, ale tuto vlastnost propůjčuje i šumavským sosnám, lesům a především noční obloze a krajině. Truchlivá noc a šero probouzejí v srdci blahé vzpomínky na zamilované chvíle. Naopak v těžkých depresivních chvílích ho přiřadil ke všem zvukům, ve kterých vnímal jejich truchlivý tón. Od rozbouření šumějící řeky, přes lidské hlasy a řečená slova až po nevinné šeptání. Jediná situace, která dokáže s truchlivým stavem pomoci a umlčet truchlivé

[83] Tamtéž, s. 58.

[84] Tamtéž, s. 50.

[85] Tamtéž, s. 30.

stavy, je smrt. Často používané slovo najdeme i mezi substantivy – trud. Jedná se opět o pesimisticky vyznívající slovní tvar korespondující s pocitem bezpomoci a touhy po své milé. Toto podstatné jméno, mající význam podobný smutku, tvoří často slovní spojení „pln trudu“ či „plný trudu.“

U Mayera neobvyklé, ale vzhledem k mladému věku předpokládané, jsou nalezené prvky erotična, které se objevují v milostných básních, v nichž vzpomínal na krásné chvíle prožité ve dvou. Pomyslnou erotičnost nacházíme ve skladbě *Moje milá*, kde se vzpomínkami vrátil zpět do doby, ve které mezi ním a jeho dívkou láska vzplála a trávili společné chvíle. Napadly ho i myšlenky na plánování budoucího společného soužití, kdy *„v obejmutí budem / sladce spolu dřímat.“*[86] Další motiv s nádechem erotična spatřujeme ve zmínkách o polibcích. Nejpatrněji se tento projev objevuje v básních *Loučení* a *Zapomeň*. Při tisknutí rtů k sobě v obou dvou propukala láska vroucí a jejich těla se celá chvěla. Stejně tak se dělo při objetí, které bylo doprovázeno dokonce tím, že jim *„slast zableskla okem.“*[87] V *Zapomeň* spatřujeme nejerotičtější moment z celé tvorby. V muži a ženě, kteří se ocitli osamoceni bez cizích vlivů společnosti, se projevuje touha jednoho po druhém doprovázena milostným chováním. Situace dochází až do stádia naprostého splynutí obou těl ve sloce, kterou následně citujeme.

„Když jsme samotou dlívali,
žijíce pouze lásce své,
se tak horoucně líbali,
tak úzce spjali duše své,
až jsme se jedni zdáli být,“[88]

Projevy nešťastné lásky v extrémních případech kondenzovaly v nenávistný a hněvivý pocit k druhému člověku. Básník se uchyloval až k vyjádření obvinění za svůj nešťastný stav – *„tys mě z ráje lásky vyhnala.“*[89] Skladba *Šílený* se projevuje uvolněním jakýkoliv zábran a básník zde naplno probudil svůj hněv. Pohrdá všemi lidmi a nejvíce pak tou, ke které cítil největší náklonnost. Poté však nejspíš po uvědomění si svého chování a jistým racionálním uvažováním svůj hněv konejší – jednou každý květ uvadne, a tudíž vše má svůj konec. Obhajobou hněvivého chování je pak konstatování,

[86] Tamtéž, s. 24.

[87] Tamtéž, s. 44.

[88] Tamtéž.

[89] Tamtéž, s. 66.

že rozzlobený člověk musel projít obdobím velkého zamilování. Štěstí a nenávist mají mezi sebou velmi tenkou hranici, kterou lze snadno prolomit.

6.6 Bolest

Duše každého romantika se vyznačovala bolestí, jež hrála roli jako inspirační zdroj pro mnoho básní. S bolestí úzce korespondoval vzdor, ale ne každý člověk takovou sílu sám v sobě našel. R. Mayer patřil do kategorie pomyslného smířlivce s osudem neschopného vyvinout proti bolům jakýkoliv odpor. Lze si to vysvětlit závažnou nemocí, která mu ubírala velké množství sil a již sám věděl, že čas života má odměřen krátkým metrem. Ve smrti tak spatřoval především uvolnění od jeho psychických a fyzických problémů.

Motiv bolesti jsme si opět rozdělili podle způsobu, jakým byl básníkem vyjadřován a s jakými prvky spojován. Dělo se tak převážně v souvislosti s přírodními znaky (stejně jako i v jiných příkladech motivů, tak bolest v tomto spektru nebyla výjimkou). K jistému uchlácholení svých bolných pocitů mu napomáhalo zjištění, že *„přírodou bol větší vane a nepřestane.“*[90] Krajina nese bolest všech živých bytostí, především pak těch zemřelých, kteří jsou do země uloženi k poslednímu klidnému spánku, a půda přebírá jejich bolest. V básni *Květ bolu* se setkáváme i se zcela výjimečnými způsoby zachycení utrpení. Totiž květ, který byl vždy dáván do kladné pozice, byl použit pro ztvárnění vyrůstající bolesti v srdci. Bolest v lidském srdci představuje trvalou věc, jež nikdy nezmizí a nedá se uchlácholit. Láska postaví v člověku chrám, který při jejím nešťastném ukončení udělá z dříve pevné stavby trosky. V trápícím se srdci pak zbydou *„jenom ruiny a hluboký ... bol.“*[91] Stejně jako srdce se do bolesti balí i lidská duše, přičemž tento stav je přirovnán k příchodu noci, která postupně svou tmou zahaluje vše, co předtím světlem zářilo.[92]

Stejně jako příroda, která obsahuje nejvíce bolesti ve světě, tak i každý člověk má kousek v sobě, jak dokládá následující dvojverší z *Vichřice*.

[90] Tamtéž, s. 88.

[91] Tamtéž, s. 91.

[92] *“ noc se halí, jak mým duchem bol a žaly vlna“* Tamtéž, s. 75.

„Je tu v světě bolů moc,
je jich mnoho – k nesečtení,“[93]

Hlavním důvodem bolesti ve většině básníkových skladeb je, již výše zmíněná v podkapitole Láska a nenávist, nešťastná láska. Nejvíce bolestné se jeví pak vzpomínání na krásné časy prožité s dívkou, které jsou však nenávratně pryč. Člověka tohoto nepříjemného stavu zbaví až smrt.

6.7 Rozpor mezi snem a skutečností

Pro romantismus, ne tolik pro ten subjektivní, je charakteristickým prvkem zásadní rozkol mezi reálným děním a situacemi neskutečnými dějícími se v prostředí snu, popřípadě nadreality. V Mayerových verších milostného vzezření je tento rys velmi patrným. Realitou jeho života byla touha po ženě, kterou miloval, ale nemohl mít. Ve svých básních však často utíkal do prostoru snu, kde upokojoval zmíněnou touhu. Ve skladbě *Píseň* prostřednictvím navození snového stavu se stal ochráncem své vyvolené před okolním světem; ve skutečnosti takovou možnost neměl. Proto i svět nazýval příznačným oslovením – trpká zrada, ve které vše narozené směřuje k zármutku. Sen se naopak přibližuje výrazu láska. V extrémním případě pracoval poté s teorií, že sice svou milou nemůže mít u sebe a ochraňovat v reálném životě, ale po smrti se jejich duše setkají, i když o této verzi nebyl pevně přesvědčen, což dokládá verš ve skladbě *Osud*: *„po smrti zas budou spolu?“*[94] (míní tím duše) zakončený otazníkem.

6.8 Vlastenecké a historické náměty

Vlastenecká a historická poezie nepatří k hlavním motivům Mayerovy poezie, ale neměli bychom opomenout zmínit i jeho hrdé vlastenectví a uvědomění si politické situace v jeho době. Ve sbírce editované Jožkou V. Váňou chybí například jeho známé básně *Pravý Čech*, *Proslov z Rábí* nebo *Prolog k oslavě Havlíčka*, proto se jimi v této části nebudeme zabývat. Zato sbírka obsahuje pět epických skladeb s touto tematikou.

Nejčastěji se zabýval dobou první poloviny 15. století, kterou nám předznamenávají samotné názvy básní – *Pole u Lipan*, *Žižka* nebo husitské válečné zbraně, které se v básních objevují – český palcát, cep, kosa. Samotné symboly husitství

[93] Tamtéž, s. 87.

[94] Tamtéž, s. 38.

představují pak slova jako kalich, bratr, Táborité, prapor a nejpevnější hradba. Nejoblíbenějšími historickými postavami, na kterých stavěl své texty s vlasteneckou tematikou, byli pro Mayera Jan Hus a Jan Žižka z Trocnova. Českého reformátora přirovnával k plamenu, jehož jiskry se světem rozletěly a jedna se nejvíce rozzářila v Čechách v podobě husitství. To koresponduje s Mayerovým pojetím boje za národní svobodu, kdy jeden uvězněný probudí vlastenecký pocit ve stovkách dalších lidí.

V Žižkovi jako vůdci husitů byla nejvíce patrná síla češství a jeho osoba držela nejpevnější hradby české svobody. V básni *Žižka* nahlíží autor na zcela jiného Žižku. Dříve silný a neporazitelný vůdce se po pokoření stává psychicky zlomeným a truchlivým mužem, což odporuje vlasteneckým tendencím, které jsme o Žižkovi zmínili dříve. Důvodem toho byl básníkův podlomený psychický stav, který se následně subjektivně projevoval v tvorbě. Ve skladbě *Pole u Lipan* vypráví hlavní postava (Jan Čapek ze Sán) o potupně prohrané bitvě, která však zároveň posilovala národní vědomí skrze vzpomínky a líčení příběhu přeživší o prolévání české krve ve válce pro víru, čest a svobodu. Historického tématu husitství se dotýká báseň *Pan Půťa z Ryzenburka*, jehož předek bojoval na straně Zikmunda Lucemburského v husitských válkách. K této postavě se váže několik pověstí a legend o jeho záhadném skonu. Zde se můžeme dočíst o jedné z verzí, kdy byl Půťa z Ryzenburka nalezen ležící na svém zlatém pokladu a udušen vlastní krví.

Historicko-vlasteneckému kontextu se vymyká báseň *Kozáci*, pojednávající o době národního obrození na Ukrajině, přičemž postavy kozáků jsou ukrajinskými svobodnými pány s vlastními právy a jsou tak vzory pro Ukrajince, kteří jsou pod správou carského Ruska.

7 Závěr

„Byť nebyl Mayer z vůdčích duchové generace, byť jeho dílo nebylo nikterak rozsáhlé, je přece jen projevem krásné básnické osobnosti a zaslouží si, aby ho bylo upřímně vzpomenuto.“[95]

V bakalářské práci jsme informovali o tom nejpodstatnějším, co se týká spisovatele Rudolfa Mayera. Zaměřili jsme se na autorův život, ve kterém nalézáme situace hrající nejdůležitější inspirační roli pro básnickou tvorbu. Hlavním stěžejním inspiračním zdrojem byla nešťastná láska s Emilií Wollnerovou, která v básníkovi vyvolávala velmi bolestné vzpomínky. Zapomenout na svou milou se snažil především prostřednictvím myšlenkového i reálného utíkání do své milované šumavské přírody. Druhým nepříjemným životním osudem, který ovlivnil Mayerovu tvorbu, byla velmi krutá nemoc – tuberkulóza. Nelehký básníkův život byl inspirací pro romány Josefa Haise Týneckého a Marie Biskupové.

Nevynechali jsme ani zmínku o kompletním básnickém a prozaickém díle. K prvnímu uveřejnění a představení básní čtenářům došlo ve spolupráci s časopisem Lumír, který otiskl dvě lyrické skladby *Znělky noční* a *Písně v bouři* a epickou báseň *Věčnost*. Dále byly verše vydávány především ve almanaších Máj, dále v periodiku Květy a Nerudových Obrazech života. Za svého života se básník nedočkal souhrnného vydání svého díla. Stalo se tak až po smrti v roce 1873, kdy vydal Josef Durdík sbírku s názvem *Básně Rudolfa Mayera*. K dalším souborným vydáváním docházelo na výročí autorova narození 1927 a 1937.

V práci byla také věnována pozornost ohlasům v dobových periodikách, které se začaly objevovat až po básníkově smrti. Tuto problematiku jsme si rozdělili na tři specifické části. První z nich byl nekrolog psaný Janem Nerudou, což může brát za úplně první přihlášení se k Mayerovu odkazu. Druhou částí jsou ohlasy zaměřené na osobnost, především na hodnocení života. Mnohé z nich se shodují v tom, že básník prožil krátký život a je škoda, že svůj talent nerozvedl více. Třetí pak ohlasy na samotné dílo, které je velmi často spojováno s dílem Karla Hynka Máchy. Zde je patrná značná shoda a veškeré recepce vyznívají, co do hodnocení, velmi kladně. Negativum bylo spatřováno v zaujetí doktorandským studiem, které Mayerovi ubíralo síly a nedovolilo se mu naplno ponořit do básnických témat. Nejfrekventovaněji se recenze a ohlasy vyskytovaly v letech výročí. Nejvíce pak v roce 1937, na básníkových nedožitých sta

[95] L. STEHLÍK, Rudolf Mayer, Rozhledy 19, 1937, č. 31, s. 189.

let. Kapitola věnující se dobovému ohlasu byla doplněna i o grafické zpracování nalezených odkazů, které svou vizuální formou napomáhají k této rekonstrukci.

Následující pasáže byly pak věnovány rozboru díla na základě sbírky Jožky V. Váni z roku 1937. Před samotnou analýzu jsme zařadili kapitoly vymezující se uměleckému směru romantismu, především pak jeho subjektivní verzi. Následná analýza se ubírala dvěma směry. Nejprve se jednalo o použití jazykově-uměleckých prostředků. Byla zjištěna velká frekvence anafor, epifor, zdrobnělin, personifikací a přirovnání. V básních nechyběly ani prvky napomáhající melodičnosti a zvukomalbě. Často zmiňovanou podobnost s K. H. Máchou dokládáme verši nápadně připomínající verše balady Máj. Všechny nalezené prvky byly doplněny citovanou ukázkou.

V analytických odstavcích jsme věnovali pozornost i konkrétní básni, kterou byla sociální balada *V poledne*. Po základním vymezení dějové linky a popisech prostředí a postav následoval rozbor z hlediska hledání romantických, zvláště pak subjektivně-romantických, prvků ve skladbě.

Na základě nashromážděných informací a prostudování sbírky básní jsme rekonstruovali motivickou stránku Mayerovy tvorby. Hlavním motivem, který prostupuje celou dobu básníkova psaní, je příroda, konkrétně pak šumavská – charakteristická svými vysokými borovicemi. K této krajině se často obrací ve svých myšlenkách a hledá zde především uklidnění. Milostná poezie je pak prostoupena motivem nešťastné lásky a v několika případech společně s nenávistí k ženě, která s motivem lásky úzce souvisí. Ve verších nalézáme i velmi bolestné pasáže, avšak básník se s bolestí smiřuje a je si vědom svého trpkého osudu. Romantická díla se vyznačovala i značným rozporem mezi snem a skutečností. Dělo se tak i v případě Rudolfa Mayera. Požadavkem doby bylo naopak použití vlasteneckých motivů, které jsou nejvíce patrny ve tvorbě s historickým námětem obracejícím se především do dob života Jana Husa a husitských válek, kde byl další osobností Jan Žižka z Trocnova.

Pokračování práce by se v budoucnosti mohlo zaměřit na studium korespondence Rudolfa Mayera, která by nám mohla podat další podrobné svědectví o básníkově životě, který byl pro jeho tvorbu tolik inspirativní. Dopisový materiál by mohl také informovat o básníkových názorech, touhách a dalších projevech.

8 Použitá literatura

Odborné studie

BALAJKA, Bohuš, *Přehledné dějiny literatury I*, Praha 1997.

HAMAN, Aleš, *Trvání v proměně. Česká literatura devatenáctého století*, Praha 2010.

NOVÁK, Arne – NOVÁK, Jan Václav, *Přehledné dějiny literatury české: od nejstarších dob až po naše dny*, Olomouc 1939.

OPELÍK, Jiří, *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3, M- Ř*, Praha 2000.

TUREČEK, Dalibora kol., *České literární romantično*, Brno 2012.

VODIČKA, Felix, *Dějiny české literatury II*, Praha 1960.

Monografie

BENDORF, Alexandr. *Památce básníka JUDr. Rudolfa Mayera /1837 – 1865/*, Klatovy, Čermák 1937.

BISKUPOVÁ, Marie, *Nezahyne moje láska: obrázky ze života*, Klatovy 1941.

BURIÁNEK, František (ed.), *Básník Rudolf Mayer*, Klatovy 1965.

BURIÁNEK, František (ed.), *Dílo Rudolfu Mayerovi*, Praha 1950.

DURDÍK, Josef (ed.), *Básně Rudolfa Mayera*, Praha 1873.

FRIČ, Josef Václav, *Paměti Josefa Václava Friče IV*, Na Královských Vinohradech 1887.

HARTL, Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978.

HÜBNEROVÁ, Věra, *Rudolf Mayer 13.10 1837 – 12. 8. 1865*, Plzeň 1977.

KLÁŠTERSKÝ, Antonín (ed.), *Básně Rudolfa Mayera*, Praha 1903.

NERUDA, Jan, *Kritické spisy VI*, Praha 1910.

NEŠPOR, Pavel, *Rudolf Mayer. Život a dílo*, Brno 1951.

NOVÁK, Arne, *Krajané a sousedé*, Praha 1922.

POLÁK, Karel, *Rudolf Mayer. Rod – život – dílo – tradice*, Praha 1937.

SEDLÁK, Jan Vojtěch (ed.), *Dílo Rudolfa Mayera*, Praha 1927.

SEDLÁK, Jan Vojtěch, *O básníku Rudolfu Mayerovi*, Plzeň 1922/1923.

TÝNECKÝ, Josef Hais, *Světla: kronika mládí*, Praha 1939.

VÁŇA V. Jožka (ed.), *Rudolf Mayer. Básně*, Domažlice 1937.

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných znalostí, sv. XVI., Praha 1900.

ZDZIECHOWSKI, Marian, *Karel Hynek Mácha a byronismus český*, Jičín 1895.

Periodika

Lidové noviny, 14. 3. 1938. (článek: NOVÁK, Arne, *Neznámé básně Rudolfa Mayera*)

Lidové noviny, 13. 10. 1937. (článek: NOVÁK, Arne, *Rudolf Mayer)*

Lidové noviny, 13. 8. 1940. (článek: NOVOTNÝ, Miloslav, *K výročí Rudolfa Mayera*)

Národní listy, 27. 9. 1873.

Národní listy, 19. 8. 1865.

Národní listy, 13. 10. 1917. (článek: FRÝDECKÝ, František, *Bohemism Rudolfa Mayera*)

Národní politika, 25. 3. 1923. (článek: SEKANINA, František – SEDLÁK Jan Vojtěch, *O básníku Rudolfu Mayerovi*)

Národní politika, 10. 10. 1937.

Právo lidu, 13. 10. 1937.

Rudé právo, 13. 10. 1937.

ANONYM, *Rudolf Mayer*, Květy 5, 1870, č. 5.

BERNDOLF, Alexandr, *Vzpomínky na Rudolfa Mayera*, Literární noviny 7, 1934/35, č. 18.

DURDÍK, Josef, *Zpomínka na Rudolfa Mayera*, in: Otakar Hostinský (ed.), Máj. Literární almanach umění besedy, Praha 1872.

HORA, Josef, *Rudolf Mayer. Osud českého básníka*, Sobota 8, 1937, č. 40.

ILLOVÝ, Rudolf, *Česká epika sociální*, Dělnická osvěta 17, 1937.

ILLOVÝ, Rudolf, *Sociální náměty v českém básnictví doby Nerudovy*, Akademie 28, 1924/25.

ILLOVÝ, Rudolf, *Vliv Freiligrathův na českou poezii*, Nová svoboda 12, 1935.

JAKUBEC, Jan, *Básně Rudolfa Mayera*, Naše doba 11, 1903/04.

KRÁSNOHORSKÁ, Eliška, *Obraz novějšího básnictví českého*, Časopis Musea Království českého 51, 1877.

POLÁK, Karel – KRISTEN, Zdeněk, *Rod básníka Rudolfa Mayera*, Časopis Rodopisné společnosti československé v Praze 7/8, 1935/36.

SEDLÁK, Jan Vojtěch, Časopis Musea Království českého 89, 1915.

SEDLÁK, Jan Vojtěch, Časopis Musea Království českého 90, 1916.

SEDLÁK, Jan Vojtěch, *Poznámky a vysvětlivky k dílu Rudolfa Mayera*, Vitrinka 27, 1926.

SEDLÁK, Jan Vojtěch, *Vliv Rudolfa Mayera na Jaroslava Vrchlického*, in: Jaroslav Vlček, Miloslav Hýsek, Jan Jakubec (edd.), Z dějin české literatury, Praha 1920.

SEKANINA, František, *Jubileum básníka z první družiny májové*, Časopis svět 11, 1914/1915.

STEHLÍK, Ladislav, *Rudolf Mayer*, Rozhledy 19, 1937, č. 31.

VLČEK, J. *Z počátků naší literatury moderní*, Lumír 36, 1908, č. 8.

WAGNER, Otakar, *Sociální poesie Freiligrathova a její český ohlas*, Naše doba 9, 1901/2.

ZÁKREJS, František, Osvěta 3, 1873.

9 Seznam příloh

Obrázek 1 - podobizna Rudolfa Mayera převzato z Rudolf Mayer [online], poslední aktualizace 11. 3. 2014 13:52 [cit. 29. 3. 2014], Wikipedie. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Mayer. I

Obrázek 2 - vlastnoruční podpis básníka, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978, s. 4. II

Obrázek 3 - Uveřejněné Stíny večerní v periodiku Lumír 8, 1858, č. 15, s. 1. III

Obrázek 4 - Podobizna básníka v periodiku Květy 5, 1870, č. 5, s. 5. IV

Obrázek 5 - Graf znázorňující frekventovanost článků v jednotlivých periodicích V

Obrázek 6 - Fragment balady *V poledne*, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978. VI

Obrázek 7 - Emilie Wollnerová, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978. VII

Obrázek 8 - Ludevít Procházka převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978. VIII

Obrázek 9 – Mayerův náhrobek na loučimském hřbitově, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978. IX

10 Přílohy

Obrázek 1 - podobizna Rudolfa Mayera převzato z Rudolf Mayer [online], poslední aktualizace 11. 3. 2014 13:52 [cit. 29. 3. 2014], Wikipedie. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Mayer.

Obrázek 2 - vlastnoruční podpis básníka, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978, s. 4.

Obrázek 3 - Uveřejněné Stíny večerní v periodiku Lumír 8, 1858, č. 15, s. 1.

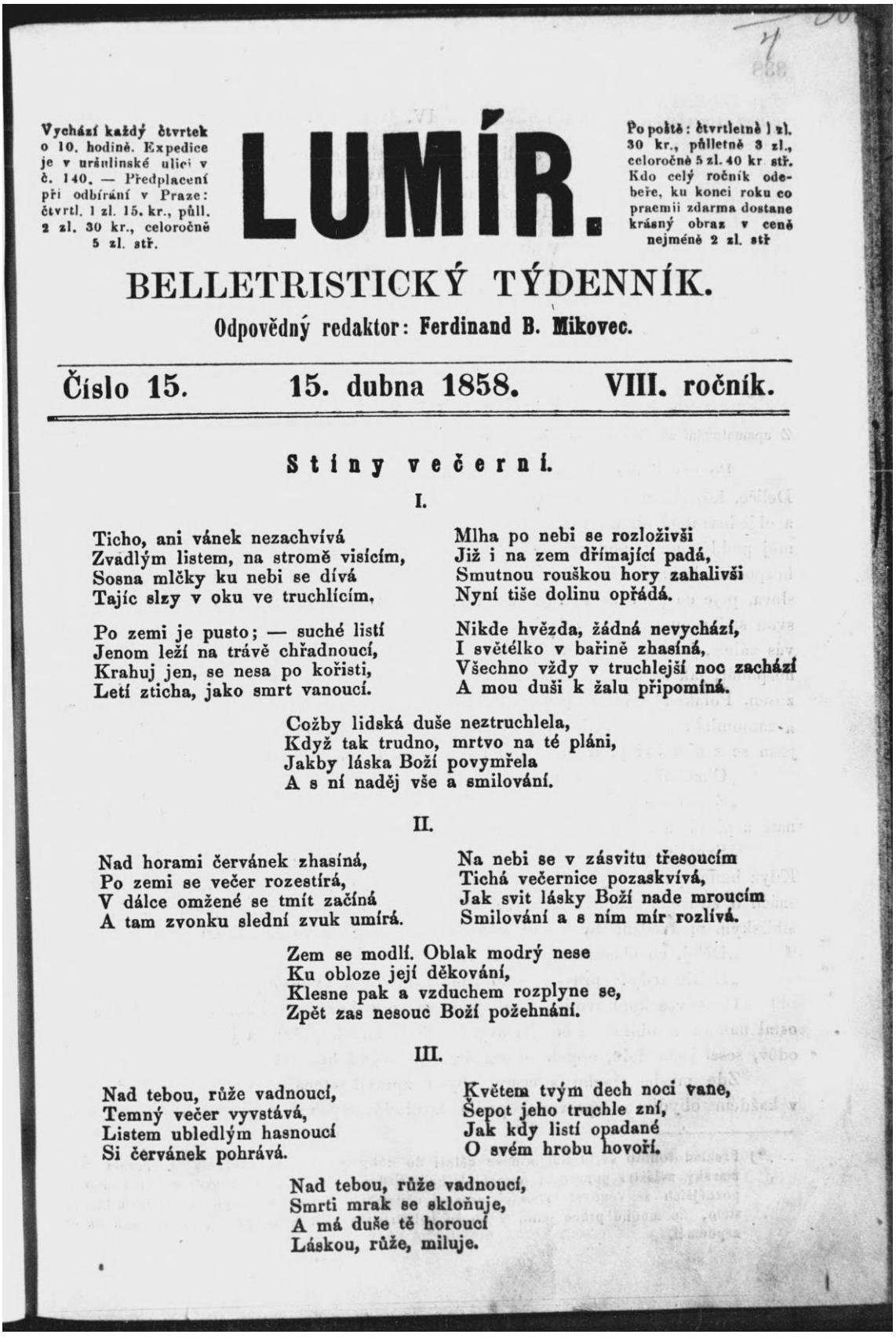

Vychází každý čtvrtek o 10. hodině. Expedice je v uršulinské ulici v č. 140. — Předplacení při odbírání v Praze: čtvrtl. 1 zl. 15. kr., půll. 2 zl. 30 kr., celoročně 5 zl. stř.

LUMÍR.

Po poště: čtvrtletně 1 zl. 30 kr., půletně 3 zl., celoročně 5 zl. 40 kr. stř. Kdo celý ročník odebere, ku konci roku co praemii zdarma dostane krásný obraz v ceně nejméně 2 zl. stř

BELLETRISTICKÝ TÝDENNÍK.

Odpovědný redaktor: Ferdinand B. Mikovec.

Číslo 15. 15. dubna 1858. VIII. ročník.

Stíny večerní.

I.

Ticho, ani vánek nezachvívá
Zvadlým listem, na stromě visícím,
Sosna mlčky ku nebi se dívá
Tajíc slzy v oku ve truchlícím.

Po zemi je pusto; — suché listí
Jenom leží na trávě chřadnoucí,
Krahuj jen, se nesa po kořisti,
Letí zticha, jako smrt vanoucí.

Mlha po nebi se rozloživši
Již i na zem dřímající padá,
Smutnou rouškou hory zahalivši
Nyní tiše dolinu opřádá.

Nikde hvězda, žádná nevychází,
I světélko v bařině zhasíná,
Všechno vždy v truchlejší noc zachází
A mou duši k žalu připomíná.

Cožby lidská duše neztruchlela,
Když tak trudno, mrtvo na té pláni,
Jakby láska Boží povymřela
A s ní naděj vše a smilování.

II.

Nad horami červánek zhasíná,
Po zemi se večer rozestírá,
V dálce omžené se tmít začíná
A tam zvonku slední zvuk umírá.

Na nebi se v zásvitu třesoucím
Tichá večernice pozaskvívá,
Jak svit lásky Boží nade mroucím
Smilování a s ním mír rozlívá.

Zem se modlí. Oblak modrý nese
Ku obloze její děkování,
Klesne pak a vzduchem rozplyne se,
Zpět zas nesouc Boží požehnání.

III.

Nad tebou, růže vadnoucí,
Temný večer vyvstává,
Listem ubledlým hasnoucí
Si červánek pohrává.

Květem tvým dech noci vane,
Šepot jeho truchle zní,
Jak kdy listí opadané
O svém hrobu hovoří.

Nad tebou, růže vadnoucí,
Smrti mrak se skloňuje,
A má duše tě horoucí
Láskou, růže, miluje.

Obrázek 4 - Podobizna básníka v periodiku Květy 5, 1870, č. 5, s. 5.

5 číslo. KVĚTY V. ročník. 1870.

V Praze. 3. února.

OBSAH: Frantina. Podobizna. Od Karoliny Světlé. (Pokračování). — Básně Jaromíra Nečasa: Slunce hasne. — Na odchodu. — Ospalé. — Proroci bezelští. (Pokračování.) — Maje královna. Z Alfreda Tennysona přeložil Alois Kotrbelec. — Vyobrazení: Rudolf Meyer. Kreslil Ferber. — Zbraslav. Kreslil A. Levý. — Podepsaný list majestátní, vyložený na Staroměstské radnici. Kreslil Fr. Čermák. — Alexandr Herzen. Kreslil K. M. — Zprávy literární, umělecké, atd.

Frantina.

Podobizna. Od *Karoliny Světlé.*

(Pokračování.)

Každý den jsem se rozběhla až na pokraj lesa," pokračovala s novou chutí, patrně potěšena mým soucitem, „a dívala jsem se dolů do údolí, odkud ke mně přicházel ten, kterého mi ty teď nahražuješ, Bartolome, upřímností svou. Někdy po celé hodiny bez hnutí na jednom místě jsem tak vydržela. Namáhala jsem zraku svého, abych dole na polích a cestách rozeznala lidi. Věděla jsem, že jeho mezi nimi neuvidím, ale pozorovala jsem je ráda, když orali, sklízeli, seli, i zdálo se mi, že jsem mu jaksi blíže, že pro mne tak zcela ztracen není. S radostí jsem viděla, že mně o nich pravdu povědělo: nikdy jeden na druhého ve zlém nesáhl, nýbrž svorně při práci se podporovali a si pomáhali. Zabloudilo-li někdy tak vysoko ke mně dítě, či babička nějaká, která si byla v lese pro nějaké koření divotvorné, nikdy jsem je projít nenechala. Ráda bych se byla na ztraceného přítele optala, kdy asi umřel a kde je pochován, když ale jsem nevěděla jak. Za to mi musili o tom povídat, co tak ráda od něho jsem slýchala; vyptávala jsem se na jejich domov a příbuzné, na jejich radosti a strasti. Jak jsem se znovu potěšila, když mi potvrdili, co jsem od něho věděla Ponévadž jsem se tenkráte tak horlivě pídila, jak to mezi lidmi chodí, proto jsem se u vás do všeho tak brzo vpravila. Nikdo nepozoroval, že jsem ve všem nováček. Kdyby nebylo ve mně této zvědavosti bývalo, bylo by se mi co hospodyni asi dařilo jako slepci, jemuž strhnou bělmo. Nebyla bych věděla, kam stoupnout a co podniknout. Rovněž jsem se potěšila, když ti, které jsem oslovovala, také vlídně ke mně promluvili, mou krásu pochválili a mne zvali, abych k nim jednou přišla. Poznala jsem, že jim jsem příjemna, kdybych mezi nimi žila, že by mne rádi měli. Ach, žíti mezi lidmi, patřit mezi ně, bydleti v pěkném stavení, udržovat v něm pořádek a čistotu, býti slušně ustrojena, míti přátele a známé, moci si každou chvíli s někým jiným pohovořit o tom, co právě hlavou prolítne či srdcem zahýbe, krátce, býti člověkem jako ostatní a ne výminečným nějakým o samotě živořícím tvorem, jediným mým stálým tehdáž bylo snem a přáním nejvroucnějším. Tenkráte to bývalo, kde jsem si také žádala bohatství, abych mohla býti ke všem lidem štědrou a každého mohla potěšovat, na koho se jen kouknu, zesnulému příteli na památku. Moje touha po lidech až v nemoc se proměnila. Zaslechla-li jsem kde v údolí zpěv, tu to mnou trhlo a myslívala jsem, že mi jiné pomoci není, teď že se musím zdvihnout, k zpěváku se hlásit a ho prosit, aby mne k sobě přijal. Zazvučely-li zvony dole pod námi ve vesnici a donesl-li vítr jich hlahol až k nám, tu jsem se rozplakávala a proplakala jsem pak na to kolik dní. Konečné to strýc na mně poznal. „Táhne té to odtud, viď?" tázal se mne, „chceš tedy přec jen zvědět, co to bolest a hoře? Hloupé dítě, nikde ti nebude tak dobře jako zde."

Rudolf Meyer. Kreslil Ferber.

Ona umlkla a zamyslila se, jako by o tom, co ji tehdáž řekl strýc, přemítala.

Byla nevinna; za nic nemohla. Poznal jsem mezi jejím vypravováním, že všecky vady její jiný má na svědomí, její pudy že se vždy samy ze sebe k dobrému klonily. I umiňoval jsem si v oné chvíli, že napravím a napravit musím, co ten, který se strýcem jejím nazýval, na ni spáchal. Jak on ji sváděl k bludařství, že já ji převedu na pravou víru. Vždyť měla v sobě všecky vlastnosti, stát se horlivou křesťankou co do přesvědčení a nejen takovou vlahou ústy vyznavačkou, již byla teď a to jen muži svému k vůli.

„A kterak jste se přec od toho neznaboha dostala, když vás pustit nechtěl?" tázal jsem se jí, když ve své zamyšlenosti setrvávala.

„Ulehla jsem a bylo se mnou zle. Věděl strýc nejspíše, pak-li mne nepropustí, že zahynu, neb jednou přistoupil k loži mému a pravil: „Jdi si tedy, Evo, za pramáteří svou všetečnou, jdi si, kam té tvé pošetilé srdce vábí"; při tom mi dal hrst penez. „Ale vez, jakmile překročíš s tím úmyslem práh můj, že do světa se podíváš, od té chvíle tě neznám. Přijdeš-li k neštěstí, nechť si tě ten svět potěší a ti pomůže; ke mně se nehlas." Já křikla, radostí málem bych byla omdlela. Když jsem se zpamatovala, byl strýc ten tam. Druhé ráno, sotva se svítat počalo, sebrala jsem se ztichounka, vykradla jsem se z naší chatrče a běžela jsem, co ve mně dechu bylo, z lesa. Bála jsem se, aby mne strýc nezpozoroval a nazpět nevolal, ale nic za mnou se nehnulo. Teď toho želím, že jsem ho takhle opustila; snad mne měl přec jen rád a bylo

Obrázek 5 - Graf znázorňující frekventovanost článků v jednotlivých periodicích

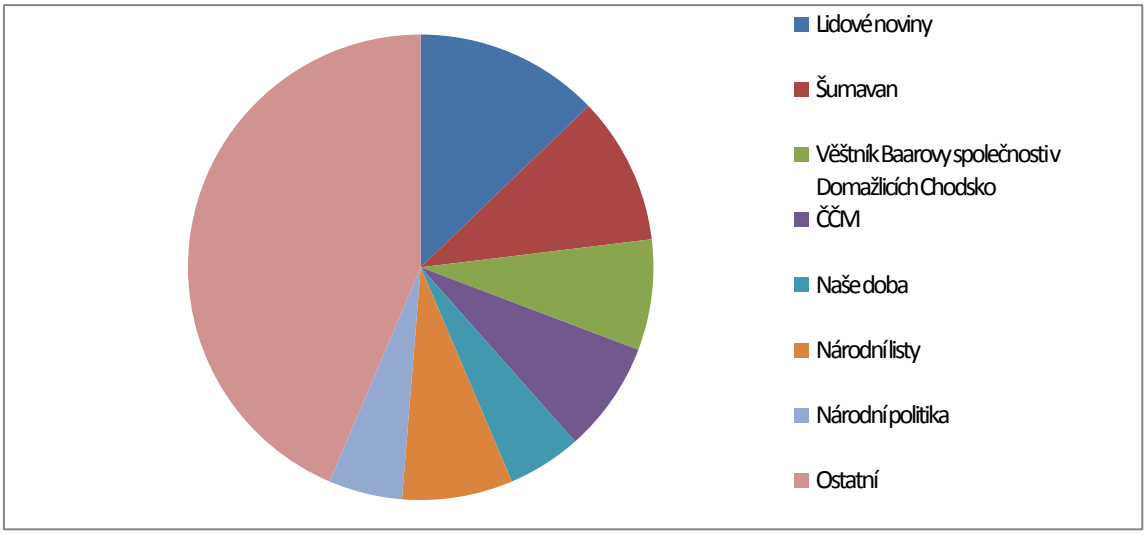

Obrázek 6 - Fragment balady *V poledne*, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978.

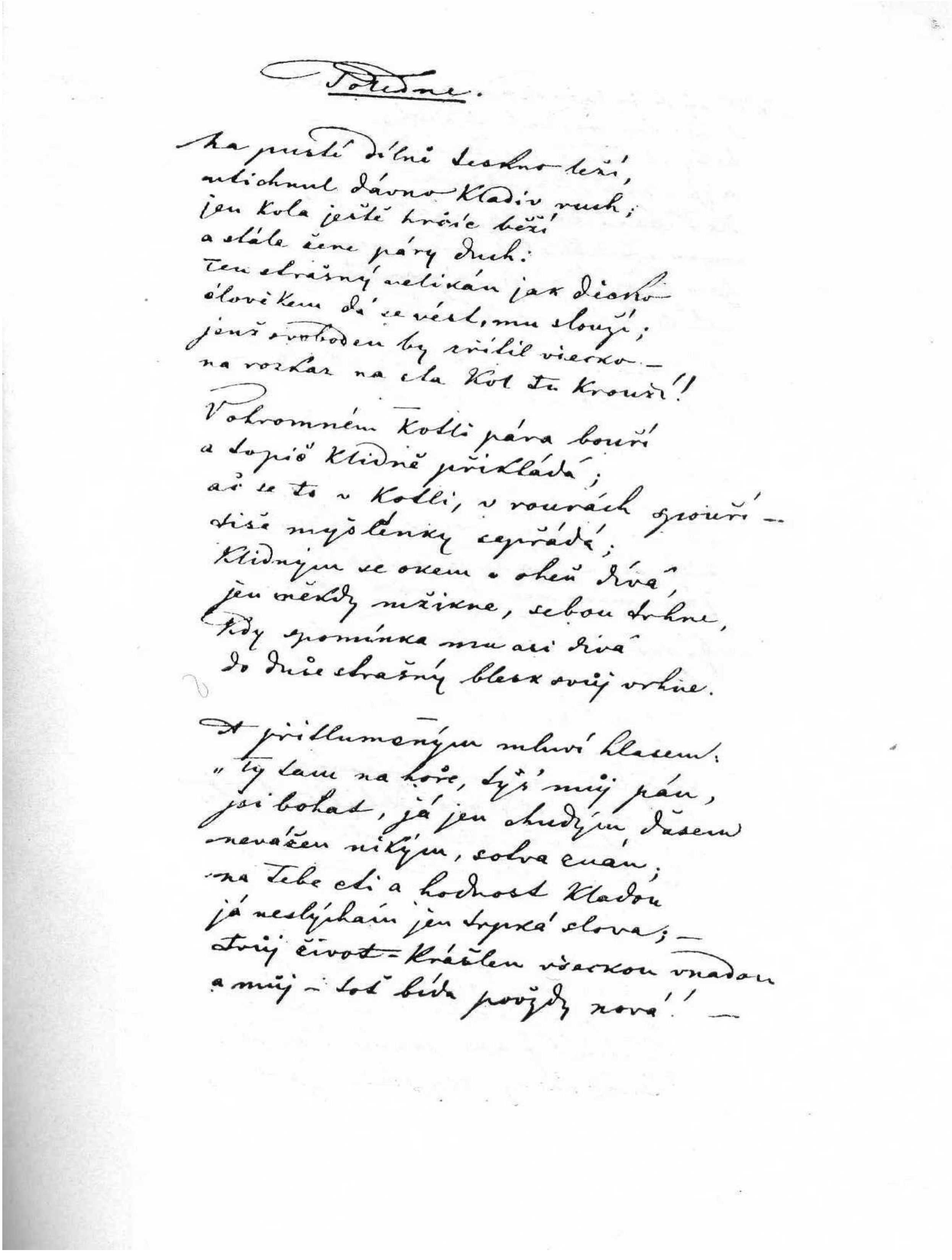
Polední.

Na pusté dílně teskno leží,
utichnul dávno kladiv ruch;
jen kola ještě hrozně běží
a stále žene páry duch:
Ten strašný velikán jak děcko
člověkem dá se vésti, mu slouží;
jenž svoboden by zničil všecko —
na rozkaz na sta kol tu krouží!!

V ohromném kotli pára bouří
a topič klidně přikládá;
až se to v kotli, v rourách zpouří —
tiše myšlenky spřádá;
Klidným se okem v oheň dívá,
jen někdy mžikne, sebou trhne,
když vzpomínka mu asi dívá
do duše strašný blesk svůj vrhne.

A přitlumeným mluví hlasem:
„Ty tam na hoře, tyš můj pán,
jsi bohat, já jen chudým, časem
neuznán nikým, sotva znán;
na tebe čest a hodnost kladou
já neslýchám jen trpká slova; —
tvůj život — krášlen všeckou vnadou
a můj — toť bída pořád nová!! —

Obrázek 7 - Emilie Wollnerová, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978.

Obrázek 8 - Ludevít Procházka převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978.
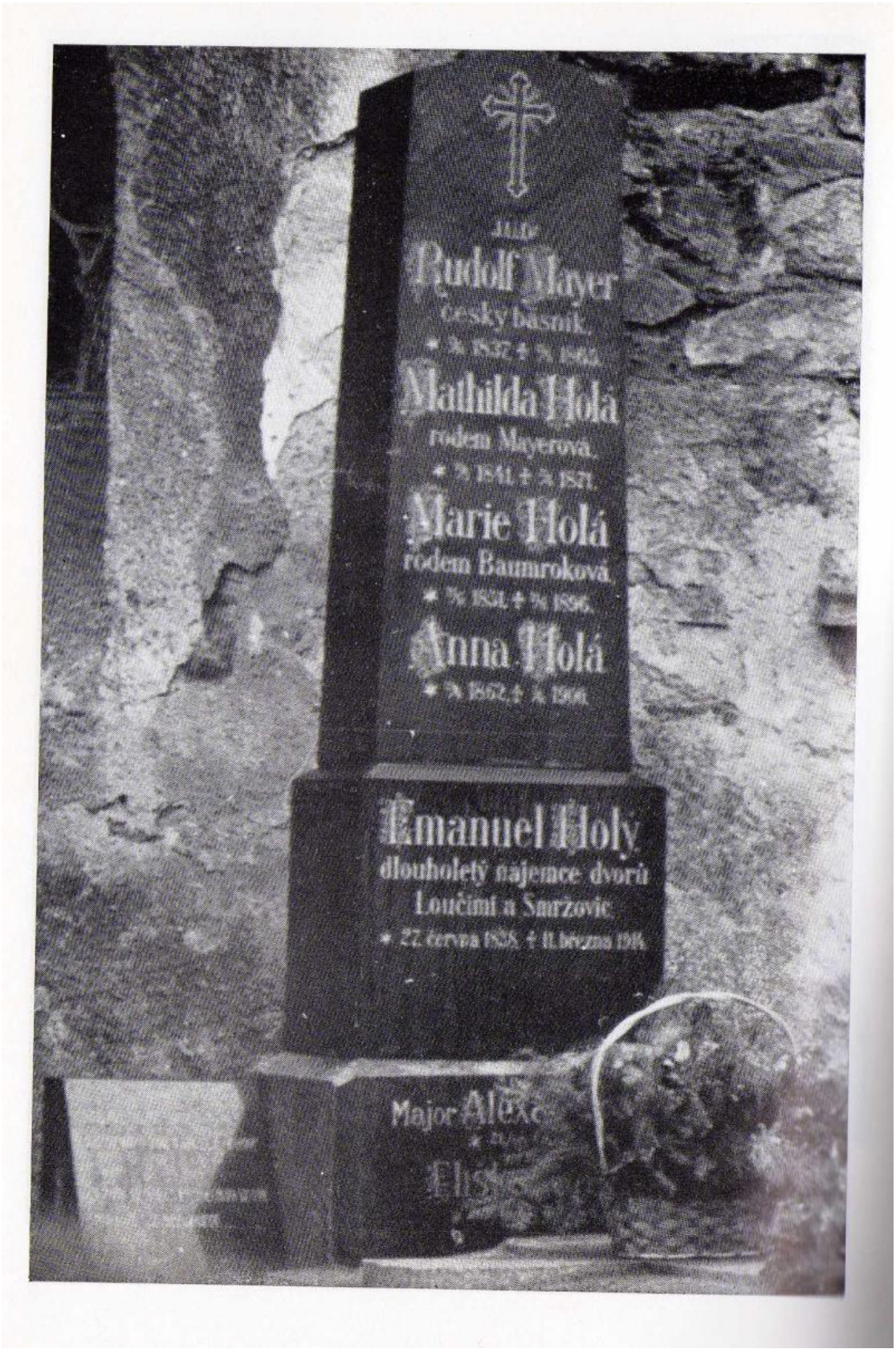
Obrázek 9 – Mayerův náhrobek na loučimském hřbitově, převzato z HARTL Oldřich, *Rudolf Mayer*, Praha 1978.